

Actualisatie soorten voor beleid in Noord-Holland

Actualisatie soorten voor beleid in Noord-Holland

Actualisatie soorten voor beleid in Noord-Holland

Tekst

A. Herlings, D. Bekker, G. Bos, D. Drukker, M. Epe, A. Gmelig Meyling, R. van Grunsven, J. Herder, M. LaHaye, E. van Norren, M. Reemer, M. van Santen, C. van Turnhout, A. Vaessen, M. Wallis de Vries.

Rapportnummer

VS2022.022

Projectnummer

P-2022.105

Productie

De Vlinderstichting
Mennonietenweg 10
Postbus 506
6700 AM Wageningen
T 0317 46 73 46
E info@vlinderstichting.nl
www.vlinderstichting.nl

Opdrachtgever

Provincie Noord-Holland
Mira Heesakkers

Deze publicatie kan worden geciteerd als

Herlings, A., Bekker, D., Bos, G., Drukker, D., Epe, M., Gmelig Meyling, A. Grunsven, R. van, Herder, J., LaHaye, M., Norren, E. van, Reemer, M., Santen, M. van, Turnhout, C. van, Vaessen, A., WallisDeVries, M. (2022). Actualisatie soorten voor beleid in Noord-Holland. Rapportnummer VS2022.022, De Vlinderstichting, Wageningen.

November 2022

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigden/of openbaar gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van De Vlinderstichting, noch mag het zonder een dergelijke toestemming gebruikt worden voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoud

Inleiding.....	4
Beknopt overzicht evaluatie soorten	5
Beknopt overzicht nieuwe soorten voor beleid in Noord-Holland	7
Beknopt overzicht projecten	8
Evaluatie soorten voorgaande rapport (Swaay et al., 2020)	9
Amfibieën	9
Bijen	10
Dagvlinders.....	12
Libellen	15
Paddenstoelen	16
Reptielen	17
Sprinkhanen en krekels	18
Vaatplanten.....	19
Vissen	21
Zoogdieren	23
Nieuwe soorten voor beleid in Noord-Holland	25
Criteria nieuwe soorten	25
Bijen	28
Libellen	30
Paddenstoelen	31
Vaatplanten.....	34
Vissen	36
Vogels (Broedvogels).....	38
Weekdieren.....	43
Zoogdieren	51
Bijlage 1: Projecten	53
Bedreigde wilde bijen Texel	53
Graslandvlinders in Noord-Holland	55
Beheeradvies grote parelmoervlinder Texel	56
Locomotiefje in Noord-Holland.....	58
Kansen voor Kwabalen in Noord-Holland	59
Beheerprotocol Tengere distel	60
Behoud en herstel van het Rozenkransje in Noord-Holland	61
Literatuur	62

Inleiding

De provincie Noord-Holland heeft aan De Vlinderstichting gevraagd om een actualisatie van het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) uit te brengen waarin nieuwe ontwikkelingen, inzichten en resultaten naar aanleiding van voorgaand rapport worden toegelicht.

Aanleiding

In 2020 heeft De Vlinderstichting samen met de andere soortenorganisaties het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) opgesteld met daarin een overzicht van soorten waarvoor het gebiedenbeleid onvoldoende waarborging biedt en waarvoor gericht soortenbeleid nodig is. De provincie Noord-Holland heeft gevraagd of De Vlinderstichting de coördinatie van een nieuw rapport op zich wil nemen met daarin de evaluatie van soorten uit het bestaande rapport. Tevens wordt het nieuwe rapport aangevuld met een aantal nieuwe soorten, waaronder de soortgroepen vogels en weekdieren, en worden reeds opgestarte projecten geëvalueerd.

Doelstelling

Het maken van een actualisatie op het rapport Soorten voor beleid voor de provincie Noord-Holland.

Het rapport soorten voor beleid in Noord-Holland bestaat uit drie onderdelen;

- Evaluatie soorten uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020).
- Toevoeging van nieuwe soorten in het rapport.
- Evaluatie van de projecten die zijn ontstaan uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020).

Dit rapport is bedoeld als werkbaar document waarin soorten staan beschreven die aan de gestelde criteria voldoen (zie pagina 25) en waarvoor de provincie Noord-Holland op korte termijn actie kan ondernemen ter verbetering van de leefomstandigheden. Voor zowel het rapport van 2020 als het huidige rapport hebben de soortenexperts zeer zorgvuldig de set aan soorten samengesteld. Hierbij is rekening gehouden met een beperkt aantal soorten per soortgroep, zodat de lijst overzichtelijk blijft. Dit rapport omvat dus niet alle soorten die momenteel een ongunstige status van instandhouding hebben.

In de eerstvolgende bladzijden is per onderdeel een beknopte beschrijving gegeven. Deze beknopte beschrijvingen hebben als doel om snel inzicht te geven aan de inhoud van dit rapport. Voor uitgebreidere, gedetailleerde informatie van de bestaande soorten, de nieuwe soorten en de projecten kan de rest van het rapport worden geraadpleegd.

Beknopt overzicht evaluatie soorten

Allereerst worden de soorten behandeld die waren beschreven in het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020). Per soort is er geïnventariseerd of de situatie van nu ten opzichte van een aantal jaar geleden is veranderd, en zo ja, op wat voor manier. Van een aantal soorten zijn er de afgelopen jaren op nieuwe locaties waarnemingen geweest. Een aantal andere soorten is juist op verschillende plekken verdwenen. Aan de soortenexperts is gevraagd om per genoemde soort alle informatie die relevant is voor de provincie Noord-Holland op het gebied van monitoring, verspreiding of ontwikkeling toe te lichten.

Hieronder is per soortgroep kort beschreven wat de algemene ontwikkelingen zijn ten opzichte van 2020. Voor een uitgebreide evaluatie per soort zie pagina's 9 tot en met 24.

Amfibieën

Voor amfibieën is een tijdsspanne van twee jaar te kort om echte veranderingen in de populatie waar te nemen. De situatie zoals beschreven in het rapport van 2020 is nog steeds actueel.

Bijen

Momenteel worden de resultaten van het veldwerk verwerkt in een rapportage. Daarin zullen aanbevelingen komen te staan voor onder andere beheerders. De vier bijensoorten moeten in het soortenbeleid blijven, omdat het in gang gezette project nog niet is afgerond en de resultaten nog niet geëvalueerd kunnen worden.

Dagvlinders

De argusvlinder en bruine eikenpage zijn soorten waar het tot op heden nog steeds slecht mee gaat, al zijn de aantallen in 2022 wel licht gestegen. De provincie Noord-Holland is voor deze soorten de belangrijkste provincie in Nederland. De grote parelmoervlinder gaat alsmaar verder achteruit en is het afgelopen jaar nog slechts enkele keren gezien. Aantallen van heivlinder gaan ook nog steeds achteruit, al komt deze soort wel op wat meer plekken voor in vergelijking met de grote parelmoervlinder. De kommavlinder heeft in de duinen van Noord-Holland minder last gehad van de droogte dan in het binnenland. Daardoor zijn de populaties in de provincie Noord-Holland des te belangrijker geworden.

Libellen

In het veenlandschap in Noord-Holland ontbreekt de gevlekte witsnuitlibel nu vrijwel geheel. Maatregelen om hier weer geschikt habitat te creëren zijn dus gewenst. Voor de variabele waterjuffer is de situatie is weinig veranderd ten opzichte van 2020. Deze soort is in laag Nederland niet zeldzaam maar in de ons omringende landen wel. In een groot deel van zijn potentiële leefgebied in Noord-Holland, waaronder sloten in agrarische gebieden, ontbreekt hij echter.

Paddenstoelen

Voor de meeste soorten geldt dat het lastig is om te bepalen hoe de ontwikkeling is ten opzichte van een aantal jaar geleden. Door de droogte hebben de soorten niet of niet goed gefructificeerd, waardoor monitoring lastig is. Er is dan ook weinig bekend over veranderingen in de huidige verspreiding.

Reptielen

Voor reptielen is een tijdsspanne van twee jaar te kort om echte veranderingen in de populatie waar te nemen. De situatie zoals beschreven in het rapport van 2020 is nog steeds actueel.

Sprinkhanen en krekels

Wat betreft het locomotiefje is het verstandig om deze soort te blijven monitoren. De soort lijkt dan wel stabiel te zijn, maar dat is moeilijk te meten. Bovendien is het onduidelijk waarom de soort op bepaalde plekken is verdwenen. Aangezien de populatie zo klein is, en omdat de soort in de rest van Nederland ook zo zeldzaam is, zou een kleine verandering al grote gevolgen kunnen hebben.

Vaatplanten

Voor een aantal plantensoorten die in het rapport van 2020 waren genoemd geldt dat deze in de afgelopen jaren op nieuwe plekken zijn waargenomen. Echter is het nog te vroeg om hier te spreken van een positieve trend.

Vissen

Voor vissen is een tijdsspanne van twee jaar te kort om echte veranderingen in de populatie waar te nemen. De situatie zoals beschreven in het rapport van 2020 is nog steeds actueel.

Zoogdieren

Op basis van de beschikbare gegevens geldt voor alle zoogdieren die waren opgenomen in het rapport van 2020 nog steeds van actueel belang zijn voor de provincie Noord-Holland.

Beknopt overzicht nieuwe soorten voor beleid in Noord-Holland

Aan de soortenexperts is gevraagd of er momenteel soorten zijn die niet zijn opgenomen in het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020), maar waarvoor de situatie in de afgelopen jaren dusdanig is gewijzigd waardoor deze soorten nu wel relevant zijn om op te nemen in het vernieuwde rapport. In totaal zijn er vierentwintig nieuwe soorten toegevoegd aan de lijst. Het was de wens van de provincie om in het huidige rapport de soortgroepen vogels en weekdieren toe te voegen.

Hieronder is per soortgroep aangegeven welke soorten zijn toegevoegd aan het rapport. Voor een uitgebreide beschrijving van deze soorten wordt doorverwezen naar pagina's 28 tot en met 52. Voor de selectie van de soorten is door de soortenexperts gebruik gemaakt van dezelfde criteria soortselectie welke ook was opgesteld voor het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020). Deze criteria zijn verder uiteengezet op pagina 25.

Bijen

- Borstelgroefbij
- Waddenviltbij

Libellen

- Noordse witsnuitlibel

Paddenstoelen

- Bruinrode wasplaat
- Klaprooswasplaat
- Prachtwasplaat

Vaatplanten

- Kleine steentijm
- Veldgentiaan

Vissen

- Noordzeehouting

Vogels

- Blauwe kiekendief
- Grote stern
- Nachtegaal
- Tapuit
- Tureluur

Weekdieren

- Brakwater-knotsslak
- Brakwatermossel
- Oever-schijfhoren
- Platte schijfhoren
- Slanke schijfhoren
- Steenbikker
- Vergeten schorshoren
- Zoetwaterneriet

Zoogdieren

- Hermelijn
- Waterspitsmuis

Beknopt overzicht projecten

Naar aanleiding van het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) zijn er tot op heden zeven projecten geïnitieerd door de provincie. Van deze zeven zijn er zes reeds opgestart of al zelfs in de afrondende fase. Op het moment dat dit rapport is opgesteld is één van de projecten nog in de voorbereidende fase.

Per project is een korte evaluatie gemaakt waarin de hoofdzaken en relevante resultaten worden beschreven. Deze zijn te vinden in bijlage 1 (pagina 53 tot en met 61). Bij een aantal projecten ligt de focus op één specifieke soort, terwijl er bij andere projecten meerdere soorten zijn meegenomen. Dit laatste geval is uiteindelijk ook het streven voor projecten die in de toekomst worden opgestart.

Het doel van deze projecten was meerledig, namelijk;

- Onderzoek naar verspreiding en aantallen van de soorten.
- Onderzoek naar habitatvoorkeuren en (potentiële) nestlocaties / voortplantingsgebieden
- Betrokkenheid genereren bij o.a. terreinbeheerders, waterschappen, agrariërs, gemeenten, natuurpartijen, Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat etc.
- Herstelmaatregelen voor de soorten opstellen

De volgende projecten zijn naar aanleiding van het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) opgestart;

- Bedreigde wilde bijen Texel
- Graslandvlinders in Noord-Holland
- Beheeradvies grote parelmoervlinder Texel
- Locomotiefje in Noord-Holland
- Kansen voor Kwabalen in Noord-Holland
- Beheerprotocol Tengere distel

Onderstaande project bevindt zich momenteel in de voorbereidende fase.

- Behoud en herstel van het Rozenkransje in Noord-Holland

Evaluatie soorten uit voorgaande rapport (Swaay et al., 2020)

Amfibieën

J. Herder, RAVON

In het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) zijn vier amfibieënsoorten beschreven. Voor elk van deze soorten wordt in onderstaande evaluatie alle relevante informatie op het gebied van monitoring, verspreiding of ontwikkeling toegelicht.

Heikikker (*Rana arvalis*)

Voor de heikikker is geen verspreidingstrend voor Noord-Holland doordat er uit te weinig km-hokken gegevens zijn. Landelijk is de verspreidingstrend zowel vanaf 1997 als over de laatste 12 jaar stabiel. Toch is het de vraag of de soort stabiel zal blijven. Een bijkomend knelpunt zijn de zeer droge zomers. Hierbij drogen poelen en kleine slootjes op, deze vormen het voortplantingshabitat van de heikikker maar met name de ondiepe slootjes en slootkanten worden ook gebruikt als leefgebied om voedsel te zoeken. Bij het volledig opdrogen van dergelijke slootjes worden deze ongeschikt. Er zijn nog geen projecten opgestart voor de soort in Noord-Holland. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020).

Rugstreeppad (*Epidalea calamita*)

De verspreidingstrend van de rugstreeppad vertoont vanaf 1997 een matige afname en is de laatste 12 jaar stabiel. Ook voor deze soort geldt dat droogte een bedreiging vormt wanneer ondiepe wateren (typisch voortplantingshabitat) te vroeg opdrogen. Er zijn nog geen projecten opgestart voor de soort in Noord-Holland. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland.

Kamsalamander (*Triturus cristatus*)

Voor de kamsalamander is geen verspreidingstrend voor Noord-Holland doordat er uit te weinig km-hokken gegevens zijn. Landelijk vertoont de verspreidingstrend zowel vanaf 1997 een matige afname en wordt deze over de laatste 12 jaar als stabiel beoordeeld. Er zijn zorgen over de effecten van Bsal, een schimmel die de huid van salamanders eet en voor het eerst is ontdekt in Zuid-Limburg. De schimmel is inmiddels ook aangetroffen bij Gorssel (Gelderland) en andere plaatsen in Limburg. Voor de kamsalamander zijn enkel verspreidingstrends bekend vanuit het NEM. Omdat deze pas laat reageren op eventuele achteruitgang is het belangrijk de soort beter te volgen. Voor het NEM ligt er nu een ontwerp voor een Meetprogramma waarbij aantalstrends verkregen worden voor kamsalamander (hopelijk van start in 2023). Dit zal bestaan uit het volgen van aantallen op vaste locaties op een gestandaardiseerde wijze met amfibieënfuikjes. Er zijn nog geen projecten opgestart voor de soort in Noord-Holland. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland.

Meerkikker (*Pelophylax ridibundus*)

De verspreidingstrend van de meerkikker vertoont vanaf 1997 een matige toename en is de laatste 12 jaar stabiel. Het verspreidingsbeeld van de soort verdient wel enige aandacht, het is een soort die niet altijd goed wordt doorgegeven waardoor er uit enkele gebieden (bv rondom Heerhugowaard) geen recente waarnemingen zijn. Verder lijken er geen bijzonderheden voor deze vrij tolerante kikker. Er zijn nog geen projecten opgestart voor de soort in Noord-Holland. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland.

Bijen

M. Reemer, EIS kenniscentrum insecten

In het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) zijn vijf bijensoorten beschreven. Voor elk van deze soorten wordt in onderstaande evaluatie alle relevante informatie op het gebied van monitoring, verspreiding of ontwikkeling toegelicht.

Duinmaskerbij (*Hylaeus annularis*)

Ten tijde van het verschijnen van de rapportage 'Soorten voor beleid in Noord-Holland' in 2020 waren geen recente vondsten van de duinmaskerbij bekend. Hiermee waren er onvoldoende aanknopingspunten om een project op te starten. In 2021 is hier verandering in gekomen toen duidelijk werd dat er in 2020 enkele exemplaren in het Noord-Hollands Duinreservaat gevonden waren. Ook in 2022 is de soort in dit gebied gevonden.

Nu er recente vindplaatsen bekend zijn, is het beter mogelijk geworden om gericht te onderzoeken welke eisen de duinmaskerbij aan zijn omgeving stelt. Deze informatie kan vervolgens gebruikt worden om in te schatten in hoeverre de soort bedreigd wordt en welke maatregelen eventueel mogelijk zijn om de populatie te behouden. De duinmaskerbij is nog altijd een zeer zeldzame soort in Nederland en het geschatte aandeel van Noord-Holland in de Nederlandse verspreiding bedraagt 80 %.

Gewone langhoornbij (*Eucera longicornis*)

De gewone langhoornbij is een ernstig bedreigde bijensoort die slechts op enkele plekken in Nederland voorkomt. In de provincie Noord-Holland komt deze soort voor op Texel. Het leefgebied bestaat uit bloemrijke graslanden, dijken of bermen met veel klaverachtigen.

Door ongunstig maaibeheer op de meeste bermen en dijken heeft deze soort het zwaar.

Door het project Bedreigde bijen van Texel is de verspreiding van de gewone langhoornbij beter bekend geworden en zijn er diverse nieuwe locaties gevonden waar de soort voorkomt. Ook zijn eigenschappen van nestelplaatsen beter bekend geworden.

Texelse zandbij (*Andrena fulvago*)

De texelse zandbij is een kwetsbare soort die in Nederland enkel op Texel en in Limburg voorkomt. Het leefgebied van deze soort bestaat op Texel voornamelijk uit extensief beheerde graslanden.

Door ongunstig maaibeheer zijn de meeste plaatsen te dicht begroeid waardoor potentiële nestelplaatsen zijn verdwenen.

Door het project Bedreigde bijen van Texel is de verspreiding van de texelse zandbij beter bekend geworden en zijn er diverse nieuwe locaties gevonden waar de soort voorkomt. Ook zijn eigenschappen van nestelplaatsen beter bekend geworden.

Ijszijdebij (*Colletes impunctatus*)

De ijszijdebij is een gevoelige soort waarvan nog zeer veel onduidelijk is. Het is pas recent duidelijk geworden dat verschillende historisch gemelde vondsten eigenlijk aan andere soorten toegeschreven moesten worden (Swaay et al., 2020).

Deze soort heeft stuifduinen en schrale graslanden als leefgebied en komt binnen de provincie Noord-Holland momenteel alleen voor op Texel.

Door het project Bedreigde bijen van Texel zijn er twee populaties van ijszijdebij op Texel vastgesteld. Hier zijn enkele nestelplaatsen gevonden en beschreven en er

zijn gegevens over bloembezoek verzameld. Tijdens dit project is ook de waddenviltbij herontdekt, de koekoeksbij van de ijszijdebij. De waddenviltbij was sinds 1991 niet meer in Nederland gevonden en staat op de Rode Lijst in de categorie Verdwenen. Vandaar dat de soort niet was opgenomen in het rapport 'Soorten voor beleid in Noord-Holland'.

Moshommel (*Bombus muscorum*)

De moshommel is een bedreigde soort die in Nederland een zeer sterke afname heeft laten zien. In de provincie Noord-Holland komt deze soort voor op Texel en in de veenweidegebieden boven Amsterdam.

De moshommel heeft als belangrijkste leefgebied vochtige, open, bloemrijke landschappen.

Ongunstige maaimomenten (midden in bloeiseizoen) hebben een negatief effect op deze soort.

Door het project Bedreigde bijen van Texel is de moshommel verschillende keren waargenomen. Dit heeft extra informatie opgeleverd over de nestelplaatsen van deze soort.

Dagvlinders

A. , De vlinderstichting

In het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) zijn vijf dagvlindersoorten beschreven. Voor elk van deze soorten wordt in onderstaande evaluatie alle relevante informatie op het gebied van monitoring, verspreiding of ontwikkeling toegelicht.

Argusvlinder (*Lasioommata megera*)

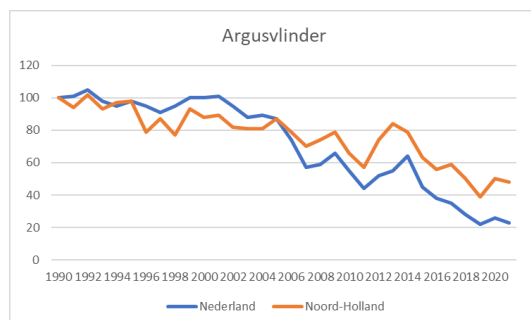
De argusvlinder laat de afgelopen tien jaar op landelijk niveau een sterke afname zien. Ook in de provincie Noord-Holland laat deze soort over de afgelopen tien jaar een negatieve trend zien (Figuur 1).

Het aandeel van de provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding is de afgelopen jaren met 2% toegenomen, terwijl het absolute aantal kilometerhokken waar de soort is waargenomen wel sterk is afgenomen.

De afname van deze soort is voornamelijk te wijten aan de afname en de versnippering van het oppervlakte en de kwaliteit kruidenrijk grasland. Ook de nattere winters hebben een waarschijnlijk een negatief effect op het overleven van de rupsen.

De argusvlinder komt verspreid over de gehele provincie Noord-Holland voor, waarbij de kerngebieden in de duinen en het polderland liggen.

In 2021 is gestart met het project 'Graslandvlinders in Noord-Holland' om de populaties argusvlinders in de provincie Noord-Holland te stimuleren.

Figuur 1: Occupancytrend van argusvlinder op landelijk en provinciaal niveau. Bron: NEM (De Vlinderstichting, CBS) 2022.

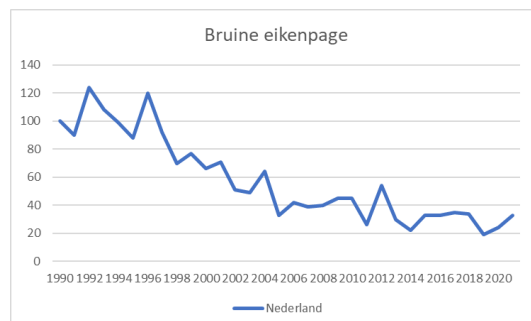
Bruine eikenpage (*Satyrrium ilicis*)

De bruine eikenpage is in de afgelopen tien jaar sterk in aantallen achteruit gegaan (Figuur 2), terwijl de verspreiding slechts een kleine achteruitgang heeft laten zien.

Het aandeel van de provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding is nagenoeg gelijk gebleven, terwijl het absolute aantal kilometerhokken waar de soort is waargenomen wel wat is afgenomen.

De bruine eikenpage is een soort van de zandgronden en komt in de provincie Noord-Holland voor in de duingebieden van het vaste land, van Haarlem tot Schoorl en bij Petten. De soort is voornamelijk te vinden op kleine eikjes in het middenduin, op de overgang van bos naar duin.

De achteruitgang van deze soort in de provincie Noord-Holland wordt vermoedelijk veroorzaakt door de het verdwijnen van voldoende nectarplanten in de buurt van geschikte eikenbomen.

Figuur 2: Occupancytrend van bruine eikenpage enkel op landelijk niveau. Bron: NEM (De Vlinderstichting, CBS) 2022.

Grote parelmoervlinder (*Argynnis aglaja*)

De grote parelmoervlinder komt slechts in een aantal gebieden in Nederland voor. Van het totaal aantal kilometerhokken in Nederland waar deze soort voorkomt ligt ongeveer een derde in de duinen van Texel. Het aandeel van de provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding is nagenoeg gelijk gebleven terwijl het absolute aantal kilometerhokken wel wat is afgenomen in de laatste jaren (Figuur 3).

De grote parelmoervlinder komt voornamelijk voor in duingraslanden met overgangen naar open duinen. Het is daarbij van belang dat er schrale delen zijn waar viooltjes kunnen bloeien, aangezien dit de waardplant is van grote parelmoervlinder.

De combinatie van open duingrasland met stuivende delen met viooltjes en vochtige duinvalleien met veel nectarplanten doet zich steeds minder voor. De schrale open stukken groeien steeds sneller dicht. Dit is waarschijnlijk een van de oorzaken van de afname van deze soort.

In 2022 is het project 'Beheeradvies grote parelmoervlinder Texel' gestart, waarbij gekeken wordt naar gerichte maatregelen om te komen tot herstel van de populatie grote parelmoervlinders op Texel.

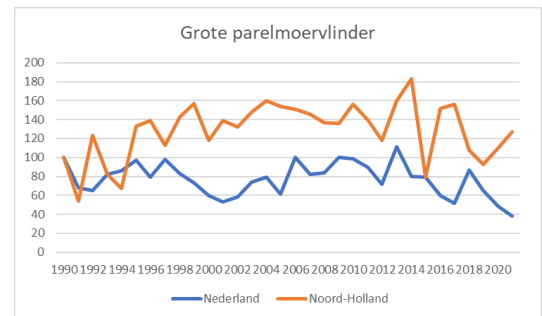
Heivlinder (*Hipparchia semele*)

De heivlinder is in de afgelopen tien jaar in aantallen matig achteruit gegaan. Deze soort laat een sterk fluctuerend patroon zien in een matig dalende lijn, waarbij de populatieaantallen in 2017 tot en met 2019 zelfs op minder dan 10% zaten ten opzichte van 1992.

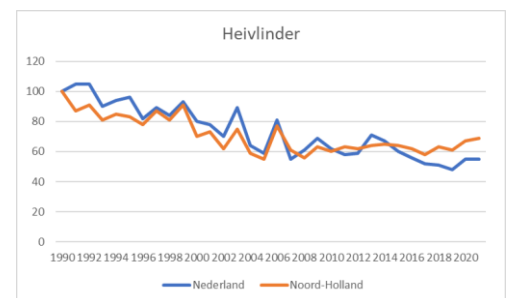
Het totaal aantal kilometerhokken waar de heivlinder voorkomt is de afgelopen tien jaar in het hele land wat afgenomen. Echter is het aantal kilometerhokken in de provincie Noord-Holland waar deze soort voorkomt stabiel gebleven. Het aandeel kilometerhokken van de provincie Noord-Holland ten opzichte van de rest van Nederland is hiermee licht gestegen (Figuur 4).

De heivlinder is te vinden op droge heide, droge heischrale graslanden, stuifzanden en open duinen. Hij heeft een voorkeur voor een open en afwisselend landschap met voldoende nectar en kale bodem voor de ei-afzet. In de gehele lengte van de provincie Noord-Holland komt deze soort voor in duin- en heidegebied.

Een van de belangrijkste oorzaken van de afname van deze soort is de vergrassing van heidegebieden door stikstofdepositie. Hierdoor zijn mede de open plaatsen verdwenen waar voorheen geschikte waardplanten konden groeien. Daarnaast verdween de soort van veel kleine geïsoleerde heideveldjes. Deze kunnen bij gebrek aan bronpopulaties niet meer opnieuw gekoloniseerd worden.

Figuur 3 Occupancytrend van grote parelmoervlinder op landelijk en provinciaal niveau. Bron: NEM (De Vlinderstichting, CBS) 2022.

Figuur 4 Occupancytrend van heivlinder op landelijk en provinciaal niveau. Bron: NEM (De Vlinderstichting, CBS) 2022.

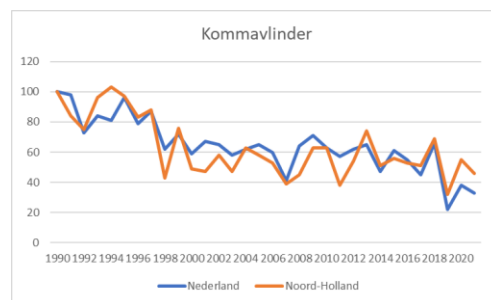
Kommavlinder (*Hesperia comma*)

Binnen de provincie Noord-Holland komt de kommavlinder momenteel nog voor in de duinen tussen Wijk aan Zee en Egmond en op Texel.

De afgelopen tien jaar neemt deze soort in zowel aantallen als in verspreiding in heel Nederland af. Ook in de provincie Noord-Holland neemt deze soort af, maar het aandeel ten opzichte van de rest van Nederland is licht gestegen (Figuur 5).

In Noord-Holland komt de kommavlinder alleen in de duinen voor in schrale graslandvegetatie met veel kaal zand ertussen (Swaay et al., 2020).

Een van de belangrijkste oorzaken van de afname van deze soort is de vergrassing van heidegebieden door stikstofdepositie en afname van de begrazing. Hierdoor verruigt de vegetatie en verdwijnt de afwisseling tussen open grond en lage vegetatie.

Figuur 5 Occupancytrend van kommavlinder op landelijk en provinciaal niveau. Bron: NEM (De Vlinderstichting, CBS) 2022.

Libellen

G. Bos & R. van Grunsven, De Vlinderstichting

In het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) zijn twee libellensoorten beschreven. Voor elk van deze soorten wordt in onderstaande evaluatie alle relevante informatie op het gebied van monitoring, verspreiding of ontwikkeling toegelicht.

Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)

De gevlekte witsnuitlibel heeft zich in de afgelopen tien jaar uitgebreid (zowel landelijk als in Noord-Holland). De populatie-aantallen nemen landelijk af, maar in Noord-Holland nemen ze juist toe.

De gevlekte witsnuitlibel komt in Noord-Holland voornamelijk voor in duinplassen. Rondom het Naardermeer en in het Hol werd de soort in het verleden regelmatig gezien, maar hier is hij nu zeldzaam. Bij Amsterdam lijkt een kleine populatie te zijn (De Hoge Dijk, onderdeel van het NNN).

Mogelijke projecten

In het veenlandschap in Noord-Holland ontbreekt de gevlekte witsnuitlibel nu vrijwel geheel. Maatregelen om hier weer geschikt habitat te creëren zijn dus gewenst. In de context van het vernatten van het veenlandschap zal er meer moeras ontstaan en zullen watergangen over gedimensioneerd blijken. Als hierbij gestuurd kan worden op het vasthouden van water met een goede kwaliteit en het beheer extensief is, kunnen vegetaties ontstaan waar de gevlekte witsnuitlibel zich voort kan planten.

Voor de populatie in De Hoge Dijk bij Amsterdam kan een project worden opgestart om de soort hier te behouden (het aantal waarnemingen loopt de laatste jaren terug). Dit zou een combinatie kunnen zijn van maatregelen, communicatie en draagvlak, in samenwerking met golfterrein De Hoge Dijk, natuurvereniging De RuigeHof en volkstuinpark De Vijf Slagen.

Variabele waterjuffer (*Coenagrion pulchellum*)

In verspreiding neemt de soort landelijk af, maar de trend in Noord-Holland is de laatste tien jaar licht positief. In populatie-aantallen is de variabele waterjuffer in Noord-Holland stabiel, terwijl de landelijke trend negatief is.

Deze soort komt in een groot deel van Noord-Holland voor, ook buiten NNN/Natura 2000. Veel natte gebieden en watergangen met veel vegetatie liggen binnen NNN en daarmee zal 75% van de waarnemingen binnen NNN vallen. Het leefgebied buiten NNN is echter onderbemonsterd, maar dat de dichtheid daar aanzienlijk lager is, is evident.

Paddenstoelen

A. Vaessen, NMV

In het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) zijn vijf paddenstoelensoorten beschreven. Voor elk van deze soorten wordt in onderstaande evaluatie alle relevante informatie op het gebied van monitoring, verspreiding of ontwikkeling toegelicht.

Geaderde kluifzwam (*Helvella fusca*)

Er zijn geen nieuwe waarnemingen bekend. De soort heeft door de droge voorjaren niet gefructificeerd, waardoor een goede evaluatie niet goed mogelijk is.

Iepenzwam (*Hypsizygus ulmarius*)

De soort wordt momenteel niet gemonitord. Er is weinig bekend over de huidige verspreiding.

Nonnenkapkluifzwam (*Helvella spaccidea*)

Er zijn geen nieuwe waarnemingen bekend. De soort heeft door de droge voorjaren niet gefructificeerd, waardoor een goede evaluatie niet goed mogelijk is.

Scharlakenwasplaat (*Hygrocybe coccinea*)

De soort is stabiel. Het blijft van belang om grasdijken te monitoren op deze soort, zoals ook blijkt uit de vindplaats in 't Zand, waar totaal 23 soorten wasplaten, waaronder scharlakenwasplaat, zijn gevonden (Oud, 2022). Waarschijnlijk zijn er in de Noordkop meer van deze dijken. Gericht monitoring van deze dijken is derhalve zeer wenselijk, evenals het behoud en zorgvuldige beheer hiervan.

Zonnegloedknotszwam (*Clavaria incarnata*)

De huidige populatie in Noord-Holland lijkt stabiel. Momenteel wordt er helaas geen gericht onderzoek naar de soort gedaan. Omdat hij afhankelijk is van hetzelfde biotoop als scharlakenwasplaat is hetgeen hierbij opgemerkt is van evenzeer belang.

Reptielen

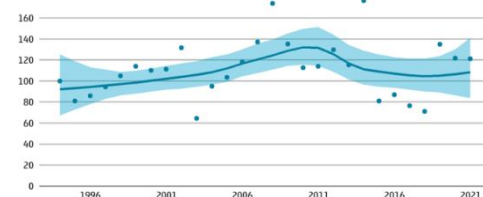
J. Herder, RAVON

In het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) zijn drie reptielensoorten beschreven. Voor elk van deze soorten wordt in onderstaande evaluatie alle relevante informatie op het gebied van monitoring, verspreiding of ontwikkeling toegelicht.

Ringslang (*Natrix natrix*)

De aantaltrend van de ringslang in Noord-Holland is stabiel vanaf 1994 en onzeker over de laatste 12 jaar (Figuur 6). Er is me een subsidie van het Prins Bernhard Cultuur fonds een Landelijk project gestart voor Broeihopen.nl. Hierbinnen zijn ook de groepen uit Zaandam en het Goois natuurreserveat ondersteund alsmede zijn alle gegevens uit Amsterdam ontsloten. Deze subsidie is eindig en een vervolg voor Noord-Holland zoals voorgesteld in het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland is belangrijk om te voorkomen dat de aandacht verslapt. Het gaat dan vooral om budget voor het geven van lezingen en excursies op verzoek en de begeleiding/nazorg van de groepen/vrijwilligers. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland.

Ringslang, Noord-Holland
Index (1994=100)

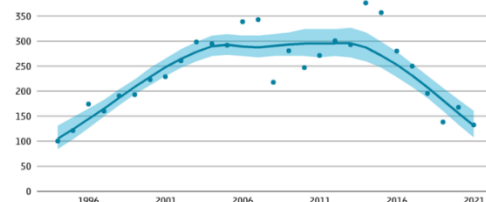

Figuur 6: Aantaltrend ringslang in provincie Noord-Holland. Bron: NEM (RAVON, CBS) 2022.

Zandhagedis (*Lacerta agilis*)

De aantaltrend van de zandhagedis in Noord-Holland is stabiel vanaf 1994 maar vertoont een sterke afname over de laatste 12 jaar (Figuur 7). Dit komt overeen met het landelijk beeld. De precieze oorzaak van de achteruitgang is niet onbekend, zaken als overbegrazing of juist dichtgroeien van habitats en voedselbeschikbaarheid/kwaliteit spelen mogelijk een rol. Meer onderzoek is nodig. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland.

Zandhagedis, Noord-Holland
Index (1994=100)

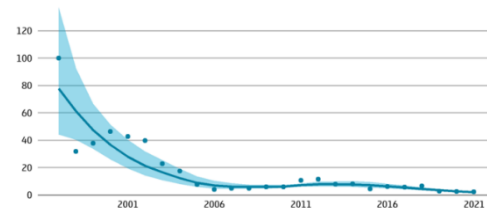

Figuur 7: Aantaltrend zandhagedis in provincie Noord-Holland. Bron: NEM (RAVON, CBS) 2022.

Levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*)

De aantaltrend van de levendbarende hagedis in Noord-Holland vertoont een sterke afname vanaf 1994 en eveneens een sterke afname over de laatste 12 jaar (Figuur 8). Dit sluit aan bij het landelijk beeld waaruit blijkt dat het heel slecht gaat met de soort. De oorzaak is waarschijnlijk een combinatie van meerdere drukfactoren. Voor het ontrafelen daarvan is dringend meer onderzoek nodig. Voor deze vochtminnende hagedis zijn verdroging, te intensieve begrazing en intensief heidebeheer funest. Landschapsversnippering eist waarschijnlijk ook zijn tol. De achteruitgang lijkt groter in gebieden waar de soort samen met zandhagedis voorkomt. Mogelijk spelen ook een slechtere voedselkwaliteit door verzuring en vermesting en/of ziektes een rol. Er zijn nog geen projecten opgestart voor de soort in Noord-Holland. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland.

Index (1997=100)

Figuur 8: Aantaltrend levendbarende hagedis in provincie Noord-Holland. Bron: NEM (RAVON, CBS) 2022.

Sprinkhanen en Krekels

D. Drukker, EIS kenniscentrum insecten

In het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) is een sprinkhanensoort beschreven. Voor deze soort wordt in onderstaande evaluatie alle relevante informatie op het gebied van monitoring, verspreiding of ontwikkeling toegelicht.

Locomotiefje (*Chorthippus apricarius*)

De provincie Noord-Holland is goed voor 28% van de totale verspreiding van het locomotiefje in Nederland. Aangezien de soort slechts op één andere plek voorkomt, is de populatie van de binnenduinrand bij Santpoort van aanzienlijk belang voor de totale Nederlandse populatie. In 2021 is daarom een onderzoek geweest in dit kader om te inventariseren waar de soort precies voorkomt, welke habitatvoorkeuren de soort heeft en of er beheersmaatregelen te treffen zijn waar het locomotiefje van zou kunnen profiteren.

In 2022 is het rapport uitgekomen, met dank aan de bermbeheerders van de gemeente en de ecologen van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. De exacte verspreiding van het locomotiefje is nu beter bekend. Het is duidelijk dat de soort op enkele plekken verdwenen is, en dat er op één plek een nieuwe deelpopulatie is ontstaan.

In het kerngebied lijkt de soort stabiel te zijn, aangezien ze daar onafgebroken aanwezig is sinds 1992. Dit kerngebied beslaat de bermen van de Duin en Kruibergerweg, waar meidoornhagen, binnenduinrand en paardenweides elkaar afwisselen. Deze populatie loopt door tot in het NP Zuid-Kennemerland. Vroeger zat de soort ook verder noordelijk bij IJmuiden en langs het spoor bij Driehuis, maar daar is de soort niet meer teruggevonden. Wel is per toeval een losse populatie ontdekt langs de N208 bij Haarlem.

Vaatplanten

M. van Santen, FLORON

In het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) zijn vijf vaatplantensoorten beschreven. Voor elk van deze soorten wordt in onderstaande evaluatie alle relevante informatie op het gebied van monitoring, verspreiding of ontwikkeling toegelicht.

Dichtbloemig kweldergras (*Puccinellia rupestris*)

Deze ernstig bedreigde soort is nog steeds zeer kwetsbaar met maar een enkel kilometerhok in Noord-Holland. Er is in zomer 2022 melding gedaan van een aantal bloeiende individuen op de enige bekende groeiplek in Noord-Holland De Engewormer, Zaanstreek (en enige in Nederland) (data: NDFF).

Rozenkransje (*Antennaria dioica*)

Science for Nature heeft in Noord-Holland reeds een herintroductie uitgevoerd op Texel. Daarnaast is materiaal in kweek van alle populaties in Nederland. Er zijn plannen om in 2022 een soortbeschermingsproject te starten ten behoud van rozenkransje. Rozenkransje wordt expliciet genoemd als een typische soort van de grijze duinen en dit habitat is zeer gevoelig voor stikstofbemesting (Bobbink, 2021). Naast het belang voor een soortbeschermingsproject voor rozenkransje, zal de langetermijneffecten van te hoge N-depositie (vergrassing en bodemverzuring) de typische soortendiversiteit van de grijze duinen (blijven) beïnvloeden (Bobbink, 2021).

Scherpkruid (*Asperugo procumbens*)

Voor deze ernstig bedreigde soort zijn vooralsnog deze zomer (2022) een aantal bloeiende individuen gevonden op groeiplaats bij Heiloo (data: NDFF).

Snavelruppia (*Ruppia maritima*)

Snavelruppia is in 2021 weer gemeld in Callantsoog en in 2022 in Camperduin de Putten. Niet in alle kilometerhokken waar snavelruppia in 2020 aanwezig was, is deze soort weer gemeld (bijvoorbeeld op Texel of Normerven), maar dat hoeft niet direct een afwezigheid van de soort te betekenen (kan ook ontbreken van waarnemingen/monitoring zijn).

Tengere distel (*Carduus tenuiflorus*)

Aan de overzijde van het kanaal, langs het fietspad, is een nieuwe groeiplek in Noord-Holland gevonden (Figuur 9). Of deze groeiplek hier standhoudt is nog maar de vraag, deze is namelijk pal naast een fietspad gelegen. De vrijwilligers zijn op de hoogte en geven aan deze nieuwe groeiplek te zullen monitoren. FLORON heeft contact gehad met de objectbeheerder welke aangaf dat deze groeiplek net buiten het beheergebied valt. De groeiplek ligt binnen een meter naast het fietspad, dit betekent dat het valt onder het beheer van de gemeente. De gemeente heeft FLORON doorverwezen naar Hollands Kroon. De GPS locatie van de groeiplek is doorgegeven zodat deze gespaard kan worden tijdens het maaien (eind juni, mogelijk ook eind september). Als tengere distel over het fietspad heen gaat groeien,

Figuur 9: Groeiplekken tengere distel 2020-2022, nieuwe vindplaats op de dijk langs het Amstelmeerkanaal.

zou deze toch verwijderd kunnen worden in verband met veiligheidsoverwegingen voor fietsers.

Uit de resultaten van een begrazingsexperiment met schapen blijkt dat een begrazingsfrequentie van 3 tot 4 keer per jaar, waarbij tot zaadzetting de kwetsbare rozetten worden uitgerasterd de optimale beheermethode (van Santen en Janssen, 2022 rapportnummer FL2020.049). Daarnaast dient dood plantmateriaal verwijderd te worden om extra open plekken te creëren voor kieming. Hopelijk vindt dit beheer een langdurige doorgang en vindt hierna stabiele groei van de populatie op de Wierdijk plaats.

J. Herder, RAVON

In het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) zijn vijf vissoorten beschreven. Voor elk van deze soorten wordt in onderstaande evaluatie alle relevante informatie op het gebied van monitoring, verspreiding of ontwikkeling toegelicht.

Aal (*Anguilla anguilla*)

De verspreidingstrend van de aal voor Noord-Holland is over de hele periode vanaf 1990 stabiel maar vertoont de laatste 12 jaar een sterke afname. Er zijn in Noord-Holland de afgelopen jaren een groot aantal projecten uitgevoerd voor de aal: Power to the Paling Prijs: Binnen een grootschalige landelijke analyse is door RAVON gekeken hoeveel leefgebied er voor aal bereikbaar is vanaf zee gezien. Alle beschikbare data over knelpunten en vispassages, o.a. van de Nationale Visroute Kaart en de Basisregistratie Grootschalige Topografie, zijn gevalideerd en meegenomen. De Noord-Hollandse waterschappen HHNK, AGV en Rijnland bleken 65%, 68% en 52% van hun gebied in theorie bereikbaar gemaakt te hebben met behulp van resp. 119, 78 en 80 vispassages. In deze analyse is nog onbekend hoe effectief deze vispassages daadwerkelijk functioneren, landelijk blijft de gemiddelde effectiviteit van een vispassage steken op circa 25% van het aanbod van glasaal.

Kruisnetmonitoring Noordzeekanaal en Ommelanden: Sinds 2014 wordt jaarlijks op 9-18 locaties onderzoek verricht naar het aanbod van trekvisserij bij verschillende vismigratieknelpunten tussen de Rijkswateren en het achterland. Dit gebeurt met een kruisnet na zonsondergang door vrijwilligers aan de buitenzijde van het knelpunt. Hiermee is een lange gegevensreeks opgebouwd van aantallen glasaal, driedoornige stekelbaars, bot, spiering en andere soorten. Met name in 2018 waren de aantallen glasaal op vrijwel alle locaties relatief hoog, in 2021 lagen de aantallen glasaal in het westelijke deel van het gebied hoger dan andere jaren. De gegevens zijn ondersteunend bij aanvullende onderzoeken en bij aanleg van vismigratievoorzieningen. De monitoring wordt gecoördineerd door RAVON en valt onder het samenwerkingsverband EVZ NZK e.o. met Rijkswaterstaat WNN, Waternet/AGV, Hoogheemraadschap Rijnland, HHNK, Sportvisserij MidWest Nederland, Havenbedrijf Amsterdam, Gemeente Amsterdam en Provincie Noord-Holland.

Aalreservaat Sloterplassen: Aal heeft in Noord-Holland vrijwel geen leefgebied dat van en naar zee goed bereikbaar is, een schone bodem heeft en dat niet commercieel wordt bevestigd. Om aal goed leefgebied te bieden wordt door de Amsterdamse Hengelsport Vereniging, Waternet/AGV, Gemeente Amsterdam en RAVON gewerkt aan het realiseren van een aalreservaat in het Sloterplassen gebied in Amsterdam. Momenteel blokkeren sluizen en gemalen de verbinding met zee. In 2021 is het aanbod van jonge aal op deze knelpunten in kaart gebracht, bij Gemaal Sloten/Akersluis werd het hoogste aanbod vastgesteld met circa 400 jonge alen die dat jaar tijdens de zomermaanden het gebied in willen. De mogelijkheden om vismigratievoorzieningen aan te brengen worden nu door de projectpartners afgewogen.

Landinwaartse migratie van jonge aal via de IJsselmeerkust: In 2020 heeft een uitgebreid onderzoek plaatsgevonden het aanbod en de intrek van jonge aal op verschillende overgangen van de het IJsselmeer naar de regionale wateren van HHNK. Het onderzoek werd uitgevoerd door RAVON en verschillende beroepsvisserij in opdracht van HHNK en RWS MN. Het blijkt dat er in 2020 via de verschillende knelpunten meer dan 300.000 jonge alen het achterland willen trekken, de huidige succesvolle intrek ligt dat jaar rond de 60.000. Met het

onderzoek zijn verschillende mogelijkheden om intrek beter te faciliteren gesignaleerd. Bij Gemaal Grootslag en Hoofdgemaal Vier Noorderkoggen (H4NK) ligt de meeste potentie om succesvolle intrek te verhogen. In 2022 is HHNK een samenwerking aangegaan met RAVON en Vislift om bij H4NK een innovatieve vispassage te realiseren waarbij monitoring en verdere optimalisatie na aanleg mogelijk zijn. Dit concept wordt mogelijk ook voor Gemaal Grootslag aangewend. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020).

Fint (*Alosa fallax*)

Fint wordt onvoldoende gemonitord om een trend te bepalen. Er zijn nog geen projecten opgestart voor de soort in Noord-Holland. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020).

Kwabaal (*Lota lota*)

Voor de kwabaal is geen verspreidingstrend voor Noord-Holland doordat er uit te weinig km-hokken gegevens zijn. Voor kwabaal is het project “Kansen voor kwabalen in Noord-Holland” opgestart. Zie daar de evaluatie van. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020).

Kroeskarper (*Carassius carassius*)

De verspreidingstrend van de kroeskarper voor Noord-Holland vertoont zowel over de hele periode vanaf 1990 als de laatste 12 jaar een matige afname. Er zijn nog geen projecten opgestart voor de soort in Noord-Holland. RAVON heeft samen met de Vlinderstichting en FLORON een projectidee voor het ontwikkelen van een veldgids ecologisch slootschonen (in dezelfde opzet van de veldgids ecologisch bermbeheer). Doel hiervan is de aanwezige kennis op een heldere manier te ontsluiten waarmee beheerders en uitvoerders de juiste keuzes kunnen maken. De veldgids is nadrukkelijk soortgroep overstijgend (Planten, Vissen en Libellen) om zo de grootste meerwaarde voor biodiversiteit te creëren.

Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020).

Rivierdonderpad (*Cottus perifretum*)

De verspreidingstrend van de rivierdonderpad voor Noord-Holland is over de hele periode vanaf 1990 stabiel maar vertoont de laatste 12 jaar een sterke afname. Dit komt overeen met het landelijke beeld. De belangrijkste bedreiging voor de rivierdonderpad is de opkomst van exotische grondels zoals zwartbekgrondel die ook in Noord-Holland steeds mee voet aan de grond beginnen te krijgen. Er zijn nog geen projecten opgestart voor de soort in Noord-Holland. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020).

Zoogdieren

E. van Norren & M. Epe, Zoogdierverseniging

In het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) zijn vijf zoogdiersoorten beschreven. Voor elk van deze soorten wordt in onderstaande evaluatie alle relevante informatie op het gebied van monitoring, verspreiding of ontwikkeling toegelicht.

Egel (*Erinaceus europaeus*)

Verkeersslachtoffers worden jaarlijks geschat op 113.000-340.00 dieren, landelijk niveau. Faunaduikers in combinatie met afrastering zijn effectief als ontsnipperende maatregel en om verkeersslachtoffers te verminderen/voorkomen. In het buitenland worden verkeersborden gebruikt om weggebruikers te attenderen op knelpunten voor egels. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar de effectiviteit hiervan. Uit zenderonderzoek blijkt dat egels in staat zijn kleine hindernissen te overbruggen. Rijkswegen en grote rivieren blijken wel een harde barrière te vormen. Fietstunnels met een groene strook kunnen voor de egel ook zorgen voor een vergroting van de (veilige-) bewegingsvrijheid.

Waar egels heil zoeken in urbaan gebied, verliezen zij daar direct leefgebied door verstening. Vooral de beton- en tegeltuinen vormen een groot probleem. Minder (kraam)verblijfplaatsen, minder overwinteringsnesten, minder voedsel, etc. zijn het als gevolg. Het stimuleren van (aaneengesloten) groene, bereikbare tuinen, met een diversiteit aan planten en structuur is hier een goede maatregel.

Onderzoek naar ontwikkeling egelpopulatie binnen de provincie Noord-Holland. Ook zenderonderzoek naar egels kan zeer nuttig zijn om de groene aders binnen provincie/gemeente te toetsen. De resultaten hiervan kunnen breder gebruikt worden dan enkel voor de egel. Deze projecten zijn eerder succesvol uitgevoerd in Steenwijkerland en Zoetermeer (resultaten worden eind 2022 gepubliceerd). Deze steden hebben geïnvesteerd in groene verbindingen door de stad. Dit onderzoek laat zien dat zo'n maatregel succesvol is, omdat aangetoond is dat deze verbindingen worden gebruikt door egels. Ook andere diersoorten kunnen hiervan profiteren. Kostenraming voor dergelijke projecten is geschat op enkele tienduizenden euro's, afhankelijk van de omvang van het project.

Gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*)

Deze soort is thans niet bedreigd, maar laat wel al verscheidene jaren een matige afname zien. Deze afname is mede te verklaren door het verlies aan verblijfplaatsen, onder andere door na-isolatie en door de afname van geschikt voedsel, waaronder grotere insecten en spinnen. In de Kop van Noord-Holland is door middel van vleermuiskasten nieuwe informatie geworven over het voorkomen van deze soort. Ten opzichte van 2020 is er voor deze soort niet veel veranderd met betrekking tot het voorkomen in de Provincie Noord-Holland. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020).

Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*)

Deze vrij algemene soort heeft op de rode lijst de status kwetsbaar en laat al verscheidene jaren een matige afname zien. Deze afname is mede te verklaren door het verlies aan verblijfplaatsen, onder andere door na-isolatie en door de afname van geschikt voedsel, waaronder voornamelijk de grotere insecten. Ten opzichte van 2020 is er voor deze soort niet veel veranderd met betrekking tot het voorkomen in de Provincie Noord-Holland. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020).

Meervleermuis (*Myotis dasycneme*)

Deze soort is thans niet bedreigd, maar laat wel al verscheidene jaren een matige afname zien in de zomer. Deze afname is mede te verklaren door het verlies aan verblijfplaatsen, onder andere door na-isolatie en door de afname van geschikt voedsel, waaronder insecten. Ten opzichte van 2020 is er voor deze soort niet veel veranderd met betrekking tot het voorkomen in de Provincie Noord-Holland. Zie verder de tekst uit het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020).

Otter (*Lutra lutra*)

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: Moerassen, Plassen, Watergangen (incl. oevers). In Nederland is het dier in de tachtiger jaren uitgestorven en sinds 2002 is in Nederland begonnen met herintroductie in Noordwest-Overijssel. Van daaruit verspreidt de otter langzaam, ook richting Noord-Holland. De eerste waarneming van de otter in Noord-Holland was een pootafdruk in 2015 bij de Stichtse brug. Sinds 2016 komt de otter voor in het Naardermeer. Het leefgebied van de otter heeft zich enigszins verder uitgebreid langs de kust en Vechtplassen, blijkt uit data van NEM Verspreidingsonderzoek Otter (data t/m maart 2022).

Mogelijke projecten

Prioriteit ligt bij het geschikt krijgen van Laag-Holland en de Kop van Noord-Holland voor otters. Dit bestaat uit verkeersknelpunten oplossen (als dat wordt mee gekoppeld met onderhoud dat tóch moet gebeuren, kost dat bijna niks extra, dus plannen is belangrijk), watergangen voorzien van natuurvriendelijke oevers en om de 100 m een bosje (kosten onbekend), visserij verplichten een stopgrid te gebruiken (geen kosten) ook in het IJsselmeer, waterkwaliteit verbeteren (concreet maken wat precies). Als dat slaagt, komen otters vanzelf, maar kunnen ook worden uitgezet bijvoorbeeld in Laag-Holland. Verder kan de provincie de otter aanprijzen als soort die Amerikaanse rivierkreeft eet. De provincie Noord-Holland doet onderzoek naar de bruikbaarheid van beeldherkenning met wildcamera's voor gebruik in faunatunnels. De provincie Noord-Holland heeft als één van twee provincies aan WENR opdracht gegeven voor genetisch onderzoek aan spraints uit Noord-Holland. Voor het verbeteren van leefgebied en faunavoorzieningen kan worden aangesloten bij maatregelen voor paling, ringslang en das.

Nieuwe soorten voor beleid in Noord-Holland

Aan de soortenexperts is gevraagd of er momenteel soorten die niet zijn opgenomen in het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020) maar waarvoor de situatie in de afgelopen jaren dusdanig is gewijzigd waardoor deze soorten nu wel relevant zijn om op te nemen in het vernieuwde rapport. In totaal zijn er vierentwintig nieuwe soorten toegevoegd aan de lijst. Het was de wens van de provincie om in het huidige rapport vogelsoorten en weekdieren op te nemen.

Methode soortselectie

Het gaat om soorten die aan een van deze drie voorwaarden voldoen:

- De soort heeft een van de bedreigde categorieën op een van de recente Rode Lijsten:
 - Bijen
 - Libellen
 - Paddenstoelen
 - Vaatplanten
 - Vissen
 - Vogels (broedvogels)
 - Weekdieren
 - Zoogdieren
- Of de soort heeft een Juridische status:
 - Wet Natuurbescherming
 - Habitatrichtlijn
 - Vogelrichtlijn (alleen van toepassing op de vogelsoorten)
- Of de soort heeft een sterk negatieve trend (en zou dus bv. op een volgende Rode Lijst kunnen staan):
 - Uit het NEM (populatie- of occupancytrend)
 - Uit expert kennis

Daarnaast gaat het om soorten:

- Waarvoor NH een relevant aandeel in het leefgebied heeft (voor welke soorten is NH belangrijk?).
- Die van nature ook in NH thuishoren.
- Die liefst niet bediend worden via NNN of Natura 2000.
- Die nog niet voorkomen in het rapport Soorten voor beleid in Noord-Holland (Swaay et al., 2020).

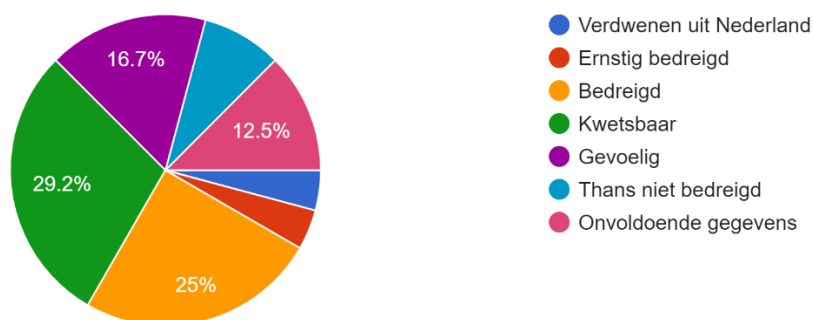
Per soort wordt aangegeven:

- mate verantwoordelijkheid Provincie NH
- biotooptype
- status en trend
- knelpunten en maatregel(en)

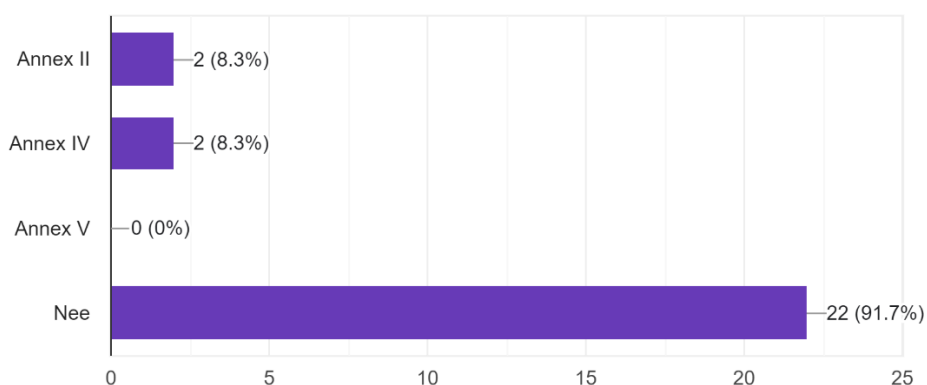
Waar relevant is tevens aangegeven:

- kostenraming (indicatief/orde van grootte)
- gebied/locatie(s)
- mogelijke samenwerkingspartners
- per soort voorbeelden van projecten

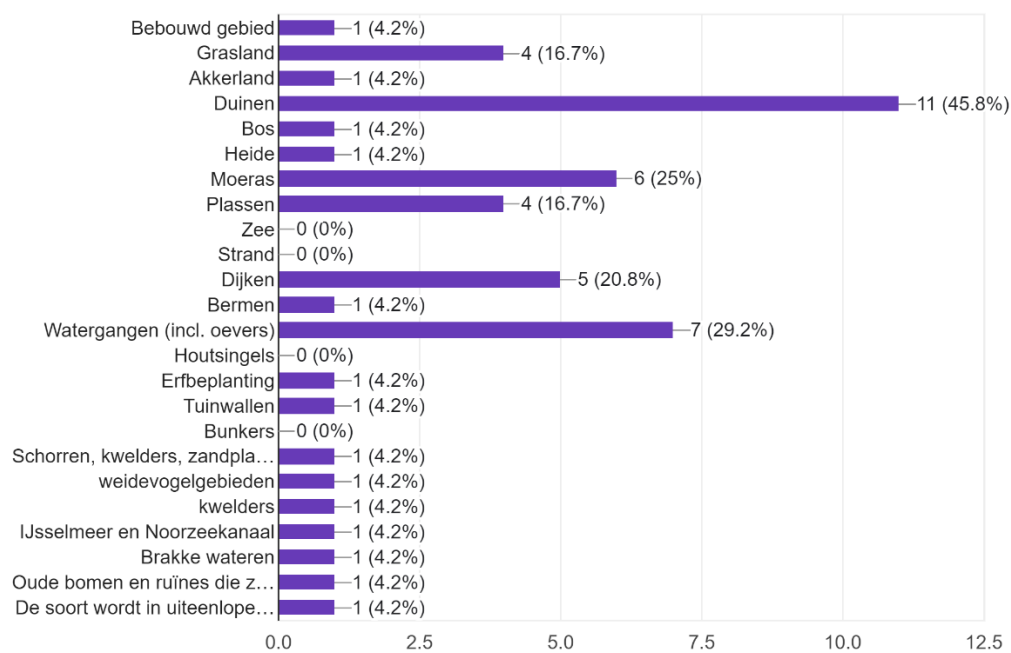
In totaal zijn er vierentwintig nieuwe soorten geselecteerd waarvoor de provincie Noord-Holland van belang is. Deze soorten lijken min of meer gelijk verdeeld over de Rode Lijst-categorieën (Figuur 10). De meeste soorten staan niet op de habitatrichtlijn (Figuur 11), en de meeste soorten worden voornamelijk gevonden in duinen, watergangen inclusief oevers en moeras (Figuur 12).

Figuur 10: Verdeling van de geselecteerde nieuwe soorten over de Rode Lijst-categorieën.

Figuur 11: Verdeling van de geselecteerde nieuwe soorten over de Annexen van de Habitatrichtlijn.

Figuur 12: Verdeling van de geselecteerde nieuwe soorten over de hoofdbiotopen.

Borstelgroefbij (*Lasioglossum nitidiusculum*)

M. Reemer, EIS Kenniscentrum Insecten

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Ernstig bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Trend in Rode Lijst 2018 (over voorgaande 50 jaar) is zeer sterk afgenomen (-75%). Trend over laatste 10 jaar is onbekend.*

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *Ja: 41% van de Nederlandse kilometerhokken van deze soort ligt in Noord-Holland. De Noord-Hollandse vindplaatsen liggen op Texel, in de vastelandsduinen en bij Bussum, maar over de betrouwbaarheid van enkele vondsten bestaat nog onduidelijkheid. Vaststaat dat de soort op Texel voorkomt in het keileemlandschap op en rond de Hoge Berg. Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: De vindplaatsen op Texel liggen buiten deze netwerken. De overige Noord-Hollandse vondsten liggen hier binnen, al is nog onduidelijk of deze daadwerkelijk deze soort betreffen.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Texel: keileemlandschap (Hoge Berg en omgeving). Verder onduidelijk.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Tuunwallen*

Detailomschrijving: *Op Texel bekend van tuunwallen in het keileemlandschap. Elders in Nederland bekend van extensief beheerde, bloemrijke graslanden, voorkeur voor leembodem. Op Texel is een nest gevonden in een tuunwal, maar onduidelijk is in hoeverre deze landschapselementen vaker gebruikt worden als nestelplaats.*

Knelpunten en maatregelen

Achteruitgang van bloemenrijkdom en dichtgroei van nestelplaatsen (op Texel bijv. in tuunwallen) kunnen knelpunten zijn. Ook ongunstig maaibeheer kan ongunstig zijn. De soort heeft zowel in het voorjaar als in de zomer bloemen nodig, dus volledig maaien in het seizoen is nadelig. Beter is een gefaseerd maaibeheer of - indien de omstandigheden m.b.t. voedselrijkdom dit toelaten - uitstel van maaien tot in september.

Mogelijke projecten

Een eventueel project rond deze soort zou in eerste instantie gericht moeten zijn op het vergaren van meer kennis over nestel- en foerageerplaatsen op en rond de Hoge Berg op Texel. Vermoedelijk kan de borstelgroefbij op Texel profiteren van maatregelen op en rond tuunwallen die gericht zijn op de Texelse zandbij. De borstelgroefbij heeft echter ook later in de zomer, wanneer de Texelse zandbij niet meer vliegt, bloemen nodig. Er moet daarom gekeken worden of de gebieden ook in die latere periode nog voldoende bloemrijk zijn. Verder kunnen mogelijkheden voor behoud van belangrijke nestelplaatsen, indien deze gevonden worden, onderzocht worden.

Bijen

Waddenviltbij (*Epeolus alpinus*)

M. Reemer, EIS Kenniscentrum Insecten

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Verdwenen uit Nederland*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn:
Nee

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De trend in de afgelopen 10 jaar is onbekend. De soort was in 1991 voor het laatst in Nederland gevonden (op Texel) en werd in 2021 herontdekt op Texel. Vermoedelijk is hij in de tussentijd steeds aanwezig geweest, maar over een eventuele trend weten we niets.*

Waddenviltbij (*Epeolus alpinus*) foto: Menno Reemer

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *De soort is momenteel uit 3 kilometerhokken in Nederland bekend en deze liggen alle op Texel. Het aandeel van Noord-Holland in de Nederlandse verspreiding van deze soort is dus 100%.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *100%. Alle vindplaatsen liggen in de Texelse duinen. Gezien vondsten in het verleden (tientallen jaren geleden) komt de soort mogelijk ook nog op andere Waddeneilanden voor, maar dat is niet zeker.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Ja, de duinen van Texel.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen.*

Detailomschrijving: *Bloemrijk duingrasland in kalkarme 'grijze duinen: laagblijvend duingrasland met kortsmossen en veel open zand op zonnige hellingen, met vegetatie van bijvoorbeeld duinroosje en dauwbraam.*

De waddenviltbij is een koekoeksbij van de ijszijdebij en daarmee volledig afhankelijk van nestelplaatsen van die soort.

Knelpunten en maatregelen

Dichtgroei van grijze duingebieden (vermossing, vergrassing, verstruweling), bijvoorbeeld als gevolg van stikstofdepositie) betekent verlies van habitat.

Natuurlijke overstuiving en begrazing door konijnen kunnen dichtgroei tegengaan. Als dit onvoldoende is, dan kunnen aanvullende maatregelen overwogen worden, zoals beweiding, maaien en verwijdering van struweel.

Mogelijke projecten

De waddenviltbij is geheel afhankelijk van de ijszijdebij, waarvoor in 2021-2022 voor de Provincie Noord-Holland reeds een project wordt uitgevoerd op Texel. Naar verwachting kan de waddenviltbij profiteren van alle maatregelen die voor de ijszijdebij gunstig zijn. Extra maatregelen specifiek voor de waddenviltbij zijn voor zo ver bekend niet nodig of mogelijk. Voor bijzonderheden wordt daarom verder verwezen naar de beschikbare informatie over de ijszijdebij die binnen het kader van dit project is verzameld.

Libellen

Noordse witsnuitlibel (*Leucorrhinia rubicunda*)

G. Bos & A. Herlings, De Vlinderstichting

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Thans niet bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De populatietrend in Noord-Holland is onzeker, maar landelijk heeft de soort in de afgelopen tien jaar een sterke afname (in 2021 nog maar 5% van de aantallen vergeleken met 2012). De soort lijkt veel last te hebben van de droogte, want vooral de laatste drie jaren doet de soort het extreem slecht.*

In de verspreidingstrend zien we een vergelijkbaar patroon, al is de afname minder sterk. Ook hier geldt dat de Noord-Hollandse trend onzeker is.

Noordse witsnuitlibel (*Leucorrhinia rubicunda*)
foto: René Janssen

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *In percentages is het aandeel in Noord-Holland met 5% van de kilometerhokken misschien niet zo groot, maar Noord-Holland is wel de enige provincie waar de noordse witsnuitlibel in het natuurstype duinen voorkomt. Verlies van deze locaties betekent dat de soort daarna alleen nog in het binnenland aanwezig is.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: 100% van het leefgebied van de noordse witsnuitlibel ligt in gebieden die binnen NNN of Natura 2000 vallen.

Kerngebieden in Noord-Holland: Ja, in Noord-Holland komt de noordse witsnuitlibel vrijwel uitsluitend in duinplasjes voor.

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen*

Detailomschrijving: *Kleine plassen met een goed ontwikkelde, vrij dichte vegetatie van drijvende waterplanten, omgeven door structuurrijk bos.*

Knelpunten en maatregelen

Een belangrijk knelpunt is de waterhuishouding. Als de plasjes in tijden van droogte niet voldoende water kunnen vasthouden, dan heeft dat grote gevolgen voor de overleving van de larven. In het algemeen geldt dat maatregelen voor venherstel deze soort ook kunnen helpen:

- *Zorg dat de plassen niet beschaduwd raken. Wanneer het teveel dichtgroeit, kap of snoei dan de houtige begroeiing weg. Structuurrijk bos in de directe omgeving van de plas is wél van belang.*
- *Zorg voor een gevarieerde oever- en onderwatervegetatie. Niet minder dan 25% bedekking, liever meer, maar ook niet volledig dichtgegroeid met waterplanten.*
- *Zorg voor een goede waterhuishouding, zodat de plassen ook in tijden van droogte niet geheel droogvallen.*

Mogelijke projecten

Analyseren/inventariseren in welke duinplassen in Noord-Holland deze soort nog voorkomt en middels een quickscan in beeld brengen wat de kwaliteit is van deze plassen en wat er eventueel voor maatregelen genomen zouden kunnen worden. Er kan daarnaast ook gekeken worden naar potentiële locaties in de buurt van het huidige leefgebied en hoe die geschikt gemaakt zouden kunnen worden. Daarna zouden de beoogde maatregelen uitgevoerd kunnen worden. Kosten zullen waarschijnlijk enkele tienduizenden euro's zijn alles bij elkaar.

Paddenstoelen

Bruinrode wasplaat (*Hygrocybe perplexa*)

A. Vaessen, NMV

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn:

Nee

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De soort wordt niet genoemd in het NEM. Toch is het waarschijnlijk dat de soort achteruitgaat. Hij is sinds 1990 in 7 kilometerhokken waargenomen, waarvan 2 in Noord-Holland. Sinds 2015 is hij echter in slechts 1 kilometerhok waargenomen, het betreft een kilometerhok in Noord-Holland.*

Bruinrode wasplaat (*Hygrocybe perplexa*) foto: Martijn Oud

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *De enige nu bekende locatie ligt in Noord-Holland, dus waarschijnlijk 100%.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *De locatie ligt net binnen NNN, dus 0%.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *De soort is bekend van een slaperdijk (kleidijk) in de omgeving van omgeving van 't Zand (Stroeërwierdijk).*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Dijken*

Detailomschrijving: *Het biotoop bestaat uit een oude kleidijk met een schrale grazige vegetatie dat beperkt door schapen wordt begrast (Oud, 2022).*

Knelpunten en maatregelen

De soort is kwetsbaar doordat hij slechts op een enkele vindplaats gevonden wordt. Deze dijk dient beheerd te worden op een voor wasplaten gunstige wijze. Dat houdt in dat de vegetatie in de herfst kort gehouden wordt door maaien of een zeer matige schapenbegrazing. Bemesting door middel van het opbrengen van (kunst)mest of door een te sterke schapenbegrazing is funest voor de soort. Ook een te grote mate van recreatief gebruik is schadelijk. Nu loopt het Nederlandse kustpad over de dijk.

Mogelijke projecten

Het belang van de betreffende dijk voor graslandpaddenstoelen is zeer groot. Totaal komen er 23 soorten wasplaten voor in vaak hoge aantallen. Hiermee is de dijk de op een na rijkste vindplaats van deze bedreigde paddenstoelen. Het is zaak om ervoor te zorgen dat de dijk beschermd wordt en voor het behoud van graslandpaddenstoelen beheerd wordt (Oud, 2022).

Paddenstoelen

Klaproos wasplaat (*Hygrocybe splendidissima*)

A. Vaessen, NMV

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Onvoldoende gegevens*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn:

Nee

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De*

trend van deze soort is niet bekend.

Klaproos wasplaat (Hygrocybe splendidissima)
foto: Martijn Oud

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding

(aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *De*

soort is in Nederland bekend van twee kilometerhokken, waarvan er één in Noord-Holland, dus 50%.

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Het*
leefgebied van de soort ligt geheel buiten NNN.

Kerngebieden in Noord-Holland: *De soort is bekend van een slaperdijk (kleidijk) in*
de omgeving van omgeving van 't Zand (Stroeërwierdijk).

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Dijken*

Detailomschrijving: *Het biotoop bestaat uit een oude kleidijk met een schrale*
grazige vegetatie dat beperkt door schapen wordt begraasd.

Knelpunten en maatregelen

Zie antwoord bruinrode wasplaat.

Mogelijke projecten

Zie antwoord bruinrode wasplaat.

Paddenstoelen

Prachtwasplaat (*Hygrocybe aurantiosplendens*)

A. Vaessen, NMV

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Gevoelig*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn:

Nee

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De*

soort wordt niet gemonitord binnen het NEM. Het echter

aannemelijk dat de soort achteruitgaat. Hij is sinds 1990 in 9

kilometerhokken waargenomen, waarvan 3 in Noord-Holland.

Sinds 2015 is hij in 3 kilometerhokken waargenomen, waarvan
2 in Noord-Holland.

Prachtwasplaat (*Hygrocybe aurantiosplendens*)
foto: Martijn Oud

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal

kilometerhokken en percentage in Nederland): *Het aantal bezette kilometerhokken*

in Nederland in de afgelopen 5 jaar bedraagt 3, hiervan liggen er 2 in Noord-

Holland. Dat is 67% van de populatie.

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000:

Van de 2 bekende kilometerhokken ligt er 1 binnen NNN (Texel). Het andere ligt

buiten NNN. Dus 50% ligt buiten NNN.

Kerngebieden in Noord-Holland: *De soort is bekend van een slaperdijk (kleidijk) in*

de omgeving van omgeving van 't Zand (Stroeërwierdijk) en het duingebied van

Texel. De soort is afhankelijk van schrale, onbesmette graslanden die in de herfst

een korte vegetatie hebben door maaien of door zeer matige schapenbegrazing.

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen en dijken.*

Detailomschrijving: *De biotoop bestaat uit een oude kleidijk met een schrale grazige*

vegetatie dat beperkt door schapen wordt begraasd (Oud, 2022).

Knelpunten en maatregelen

Zie antwoord bruinrode wasplaat.

Mogelijke projecten

Zie antwoord bruinrode wasplaat.

Vaatplanten

Kleine steentijm (*Clinopodium acinos*)

M. van Santen, FLORON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar?

Deze soort is in de afgelopen 10 jaar sterk achteruitgegaan (50-75%).

Kleine steentijm (*Clinopodium acinos*) foto: Willem Braam

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *Van het totaal aantal km-hokken waar deze soort in Nederland voorkomt, ligt 40% in de provincie Noord-Holland.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: - Kerngebieden in Noord-Holland: *Deze soort komt vooral voor langs de Hollandse duinen en is zeer zeldzaam in Zuid-Limburg, Zeeland en in het rivierengebied.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, akkerland, duinen, dijken en bermen.*

Detailomschrijving: *Kalkgraslanden*

Knelpunten en maatregelen

Achteruitgang door dichtgroeien en verruigen van de groeiplaatsen. In de duinen gaan naast soorten als kleine steentuim ook andere soort(en)(groepen) van open duinmilieus achteruit in Noord-Holland (rapport Biodiversiteit in Noord-Holland 2021). Het is tevens bekend dat in de Zuid-hollandse duinen deze soort ook sterk achteruitgaat.

Mogelijke projecten

Provincie Noord-Holland is gestart met maatregelen tegen verruiging (rapport Biodiversiteit in Noord-Holland, 2021), maar nu moet via gerichte monitoring blijken (aantallen, populatieopbouw, ecologische standplaatsfactoren) of deze soort (waarbij andere soorten van open duinmilieus kunnen meeliften) de komende jaren niet verder afneemt en of deze soort terugkeert op historische groeiplekken die hersteld zijn (of toenemen na herstelmaatregelen). Daarnaast is het behouden van de bestaande genetische diversiteit door middel van ex-situ opslag van zaden aan te raden. Dit geldt ook meteen voor andere Rode lijst soorten in Noord-Holland.

Veldgentiaan (*Gentianella campestris*)

M. van Santen, FLORON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar?

Deze soort is in de afgelopen 10 jaar sterk achteruitgegaan (50-75%).

Veldgentiaan (*Gentianella campestris*) foto: Peter Meininger

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke

verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *Van het totaal aantal km-hokken waar deze soort in Nederland voorkomt, ligt 80% in de provincie Noord-Holland.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Het complete leefgebied binnen de provincie bevindt zich in het Noord-Hollands duinreservaat*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Zeer zeldzaam in de Hollandse duinen tussen Egmond en Goeree en in Zuid-Limburg. Vroeger ook op de Waddeneilanden.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, duinen en heide*

Detailomschrijving: *Droge heide, zeeduinen (grazige duinvalleien en aan de rand van grazige valleitjes in laag duinweiland) en grasland (begraasde krijthellingen en kalkgrasland). Zonnige plaatsen op matig droge tot matig vochtige, voedselarme, kalkrijke, humus houdende grond (zand en mergel).*

Knelpunten en maatregelen

De achteruitgang is vooral toe te schrijven aan verdroging, ontkalking, verstruweling en vergrassing en verder ook als gevolg van de afname van betreding en begrazing in de duinen.

Mogelijke projecten

Beheer en betreding onder de loep nemen. Deze soort kwam vroeger voor op de Waddeneilanden en ook op meer plekken langs de Noord-Hollandse kust.

Veldgentiaan zou daar geherintroduceerd kunnen worden als deze plekken geschikt zijn (gemaakt). Daarnaast kan de huidige genetische diversiteit geborgd worden door het verzamelen van zaden.

Noordzeehouting (*Coregonus oxyrinchus*)

J. Herder, RAVON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Gevoelig*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrictlijn: *Annex 2 en 4*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Trend is onbekend doordat er onvoldoende gegevens zijn om deze te berekenen. De soort lijkt niet achteruit te gaan (expert judgement).*

Noordzeehouting (*Coregonus oxyrinchus*) foto: Jelger Herder

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *In totaal wordt deze soort in 32 km-hokken in de provincie Noord-Holland waargenomen. Dat is goed voor ongeveer 13% van Nederland.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Het grootste deel van de populatie bevindt zich in het IJsselmeer en Markermeer (N2000), de soort komt echter ook voor in de Westeinderplassen (NNN) en het Noordzeekanaal (en migreert waarschijnlijk tussen deze gebieden). De verbindingen en trekroutes zijn belangrijk voor deze trekvis en vallen niet altijd binnen N2000 of NNN.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *IJsselmeer, Markermeer en Westeinderplassen*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: Plassen, watergangen inclusief oevers, IJsselmeer en Noordzeekanaal.

Detailomschrijving: *De Noordzeehouting leeft in zee, estuaria, rivieren en meren. Vanaf november trekken de dieren stroomopwaarts om te paaien in rivierdelen met zandbodems en grind. Ook in de zuurstofrijke oeverzones van grote meren wordt mogelijk gepaaid. De larven groeien op in de oeverzone en voeden zich met zoöplankton. De jonge Noordzeehoutingen zakken vanaf het einde van het voorjaar af richting estuaria en de kustzone en ook naar het IJsselmeer waar ze verder opgroeien (Kranenbarg et al., 2021).*

Knelpunten en maatregelen

De Noordzeehouting is gevoelig voor watervervuiling en de aanleg van kunstwerken (dammen, stuwen, waterkrachtcentrales) die de trekroutes blokkeren. Maatregelen kunnen zich richten op vispasseerbaar maken van barrières, herstellen van trekroutes en estuariene habitats.

Mogelijke projecten

In de Westeinderplassen worden sinds 2005 paarijpe Noordzeehoutingen gevangen in de paaiperiode (door de beroepsvisser). Het vermoeden bestaat daarom dat hier gepaaid wordt. Het is echter onduidelijk hoe succesvol deze paai is, er zijn slechts enkele kleine exemplaren waargenomen tot nu toe. Ook is het onbekend waar de Noordzeehoutingen vandaan komen, het vermoeden bestaat dat deze Noordzeehoutingen vanuit het Noordzeekanaal naar de Westeinderplassen trekken. Dit wordt ondersteund door de vangst van negen volwassen houtingen in december 2016 nabij een vispassage in het Westelijke havengebied van Amsterdam. Een andere mogelijkheid is dat de houtingen vanuit de Hollandse IJssel komen. Met een zenderonderzoek (pit-tag of mogelijk akoestisch) kan onderzocht worden welke routes de Noordzeehoutingen afleggen

waarbij ook barrières in kaart kunnen worden gebracht. Ondanks dat het een zalmachtige is schijnt de Noordzeehouting maar matig in staat te zijn vispassages te benutten en is optimalisatie van de ze passages van belang.

Partners: Waterbeheerders, lokale beroepsvissers, RAVON en Provincie Noord-Holland.

Kosten: tienduizenden euro's

Vogels (broedvogels)

Blauwe Kiekendief (*Circus cyaneus*)

C. Van Turnhout, Sovon

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Gevoelig*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Nee*

Staat de soort op de vogelrichtlijn: *Ja*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar?

Sterke afname in NH sinds 1990, matige afname in de laatste 12 jaar.

Blauwe Kiekendief (*Circus cyaneus*) foto: Harvey van Diek

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *De resterende 3 paren in Noord-Holland omvatten 33% van de landelijke populatie.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000:

100%

Kerngebieden in Noord-Holland: *Duinen van Texel*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen*

Detailomschrijving: *De Blauwe Kiekendief broedt in structuurrijke duinen, elders in Nederland ook in uitgestrekt, open akkerland en (voorheen) moerasgebied. Het voedsel bestaat voornamelijk uit kleine vogels, muizen en (jonge) konijnen, die zowel in het duin als aangrenzend boerenland worden verzameld.*

Knelpunten en maatregelen

Knelpunten: stikstofdepositie met als gevolg vergrassing en versnelde vegetatiesuccessie van duinvegetaties, schaalvergroting en intensivering landbouw (slechte voedselsituatie), verdroging van natte duinvalleien, te intensieve en integrale begrazing van duinen om vergrassing tegen te gaan leidt tot vertrappen nesten en te korte vegetaties voor muizen, afname van konijnpopulaties, verstoring door recreatie.

Maatregelen: uitgekiende duinbegrazing (dat wil zeggen niet overal dezelfde graasdruk, maar variatie in ruimte en tijd, en in sommige delen vergrassing toestaan, nesten uitrasteren/beschermen), aanleggen extensieve "vogelakkers" in aangrenzend boerenland (verbeteren voedselaanbod), uitzetten konijnen.

Mogelijke projecten

Bovengenoemde maatregelen toepassen nabij de laatste broedlocaties in de duinen van Texel, zowel in de duinen zelf als het aangrenzende agrarisch gebied.

Vogels (broedvogels)

Grote Stern (*Thalasseus sandvicensis*)

C. Van Turnhout, Sovon

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Nee*

Staat de soort op de vogelrichtlijn: *Ja*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Populatie in Noord-Holland is tussen 2005 en 2014 sterk toegenomen maar na 2014 fluctueerde de aantallen. Voor 2023 ligt er een sterke afname in het verschiet (mede door de vogelgriep).*

Grote Stern (*Thalasseus sandvicensis*) foto: Harvey van Diek

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *In de provincie Noord-Holland broedde ongeveer 50% van de Nederlandse populatie (voor de vogelgriep-uitbraak).*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000:

Ongeveer 70% van het aandeel leefgebied van deze soort ligt in NNN of N2000 gebied.

Kerngebieden in Noord-Holland: *Wagejot en (tot voor kort) Utopia op Texel, De Putten bij Petten*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Schorren, kwelders, zandplaten en pionierhabitats binnendijks.*

Detailomschrijving: *Broedkolonies bevinden zich op schorren, kwelders, zandplaten en andere schaars begroeide pionierhabitats langs de kust (kan ook binnendijks).*

Het voedsel bestaat vrijwel uitsluitend uit vis die op zee wordt gevangen.

Knelpunten en maatregelen

Knelpunten: Ongeschikt raken broedlocaties door (versnelde) vegetatiesuccessie, toename kans op uitzonderlijke overstromingen in broedtijd door zeespiegelstijging, fluctuaties in voedselaanbod, predatie, vogelziekten, verstoring door recreatie en scheepvaart, overbevissing, aanvaringen met windturbines.

Maatregelen: Tegengaan/terugzetten van vegetatiesuccessie op geschikte broedlocaties, aanleg van nieuwe broedlocaties, tegengaan predatie in broedkolonies (bv. door plaatsen elektrische rasters op plekken waar landpredatoren voorkomen), beperken recreatiedruk (o.a. door wandelpaden en vaarroutes meer dan 200-300 meter van broedkolonies te weren), bij aanleg windparken rekening houden met aanvaringsrisico's (dichtbij kolonies, of tussen kolonie en vaste foerageerlocatie).

Mogelijke projecten

Onderhoud bestaande broedlocaties, aanleg nieuwe broedlocaties, toepassen predatie-werende maatregelen, voorzieningen op windturbines om aanvaringen te reduceren.

Vogels (broedvogels)

Nachtegaal (*Luscinia megarhynchos*)

C. Van Turnhout, Sovon

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Nee*

Staat de soort op de vogelrichtlijn: *Ja*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar?

In NH is de matige toename sinds 1990 omgeslagen in een matige afname in de laatste 12 jaar.

Nachtegaal (*Luscinia megarhynchos*) foto: Harvey van Diek

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *In Noord-Holland broedt ruim 30% van de Nederlandse populatie van de Nachtegaal.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000:

Naar schatting 80% van de populatie broedt in Natura 2000-gebieden.

Kerngebieden in Noord-Holland: *De duinen, met name tussen de Amsterdamse Waterleidingduinen en Egmond aan Zee, ook Zwanenwater en Texel. Daarnaast moerasgebieden met bosopslag, zoals Loosdrechtse Plassengebied en Spaarnwoude.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen en moeras*

Detailomschrijving: *De Nachtegaal broedt in Noord-Holland met name in duinstruwelen en duinbossen, daarnaast in moerasgebieden met struweel of bosopslag. Ook in randen van (natte) bosschages.*

Knelpunten en maatregelen

Knelpunten: Verstruweling van de duinen heeft in eerste instantie gunstig uitgedaakt voor de Nachtegaal. De recente afname wordt nog niet goed begrepen. In de duinen spelen twee ontwikkelingen: enerzijds verbossen van flinke terreindelen en anderzijds het actief verwijderen van opgaande vegetatie, o.a. om actieve stuifduinen te herstellen. In beide gevallen verdwijnen duinstruwelen die juist voor de Nachtegaal van groot belang zijn. Lokaal lijken de effecten van overbegrazing door Damherten echter bepalender te zijn in de afname van Nachtegaal dan actief terugdringen van struweel. Invloed van semi-natuurlijke begrazing en predatie onduidelijk. In moeras- en bosgebieden is verdroging waarschijnlijk doorslaggevende factor, waardoor bodemvegetatie verzuurt.

Maatregelen: anti-verdrogingsmaatregelen in bos- en moerasgebieden.

Mogelijke projecten

Omdat de oorzaken van de recente afname nog niet goed duidelijk zijn, zou eerst nader onderzoek kunnen plaatsvinden naar voorkomen en broedsucces van Nachtegalen in de duinen in relatie tot verschillende typen beheermaatregelen (begrazing, verwijderen struweel).

Vogels (broedvogels)

Tapuit (*Oenanthe oenanthe*)

C. Van Turnhout, Sovon

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Nee*

Staat de soort op de vogelrichtlijn: *Ja*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Matige afname vanaf 1990, stabiel in laatste 12 jaar*

Tapuit (*Oenanthe oenanthe*) foto: Harvey van Diek

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *36% van de Nederlandse populatie broedt in Noord-Holland. Dit is gebaseerd op populatie-omvang (aantallen broedparen), want nauwkeurigere maat dan populatie-verspreiding.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000:

95% van het leefgebied van deze soort ligt in NNN of N2000 gebied.

Kerngebieden in Noord-Holland: *Duinen van Texel, Duinen tussen Callantsoog en Den Helder (Pettemer Duinen, Noordhollands Duinreservaat)*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen*

Detailomschrijving: *Broedbiotoop bestaat uit open, schaars begroeid, doorgaans zandig terrein, in Noord-Holland met name droge duingraslanden, elders ook droge heiden en stuifzanden; voorheen ook in agrarisch gebied.*

Knelpunten en maatregelen

Knelpunten: vermesting door stikstofdepositie (inclusief vergrassing en versnelde vegetatiesuccessie), afname natuurlijke (kust)dynamiek, afname konijnpopulaties, predatie, verstoring door recreatie, versnippering van leefgebied.

Maatregelen: herstel van natuurlijke dynamiek, uitgekiende begrazing (drukbegrazing, schapen), kleinschalige maatregelen (chopperen, maaien, kleine stuifkuilen), nestbescherming/nestkasten, uitzetten konijnen, beheersen/zoneren recreatie.

Mogelijke projecten

Zie maatregelen, bij voorkeur uit te voeren in de resterende kerngebieden en aangrenzende gebieden. Op korte termijn met name nestbescherming, herintroductie konijnen en kleinschalig beheer en begrazing. In samenwerking met terreinbeheerders (NHL, SBB, NM) en andere partijen.

Vogels (broedvogels)

Tureluur (*Tringa totanus*)

C. Van Turnhout, Sovon

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Gevoelig*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Nee*

Staat de soort op de Vogelrichtlijn: *Ja*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar?

Zowel sinds 1990 als in de laatste 12 jaar vertoont de

Tureluur een matige afname in Noord-Holland.

Tureluur (Tringa totanus) foto: Harvey van Diek

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *Ongeveer 20% van de landelijke populatie Tureluurs broedt in Noord-Holland.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Ongeveer een kwart van de populatie Tureluurs broedt in Noord-Holland in N2000 gebieden.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Diverse poldergebieden tussen het Noordzeekanaal en de lijn Hoorn-Alkmaar, zoals Polder Zeevang, tussen Amsterdam en Marken, Wormer- en Jisperveld, Eilandspolder en rond Alkmaardermeer. Ook natte polders en moerasgebieden elders in de provincie, zoals polder Ronde Hoep en op Texel, inclusief aangrenzende buitendijkse delen.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: Grasland, moeras en kwelders
Detailomschrijving: *Open, vochtige en kruidenrijke graslanden, met een lichte voorkeur voor brakke en zoute omstandigheden, inclusief overgangen naar moerassen (natte natuurontwikkeling- en waterbergingsprojecten). Daarnaast op kwelders.*

Knelpunten en maatregelen

Knelpunten: intensivering landbouw (verlaging waterstanden, vroeger en vaker maaien, bemesting), stadsuitbreiding, predatie, toename overstroomingsfrequentie kwelders in broedseizoen, intensief slootrandbeheer.

Maatregelen: verhogen waterpeilen, aanleg nieuwe natte natuur in brakke situaties, tegengaan predatie (aangebrenge voswerende rasters), uitkiend maaibeheer en (kwelder)begrazing.

Mogelijke projecten

Zie bovengenoemde maatregelen: Uitbreiden natte natuurontwikkeling- en waterbergingsprojecten ('plasdras') bij voorkeur rond bestaande bolwerken om grotere aaneengesloten gebieden met optimale omstandigheden te creëren.

Weekdieren

Brakwater-knotsslak (*Tenellia adpersa*)

A. Gmelig Meyling, Stichting ANEMOON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Onvoldoende gegevens*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Ja de*

soort is nog verder afgenomen. De soort is ooit waargenomen in

15 5x5 km-hokken. Rond het jaar 2000 kwam de soort nog in 2

5x5 km-hokken voor. Thans is de soort nog uit één 5x5 km-hokken

bekend.

Brakwater-knotsslak (*Tenellia adpersa*) foto: Beeldarchief st. ANEMOON

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal

kilometerhokken en percentage in Nederland): *Voor weekdieren geldt niet dat er volledige inventarisaties worden gedaan op km-hokniveau in perioden van vijf jaar.*

Het handigste is om met behulp van de NDFF een bepalingen te doen op basis van 5x5 km-hokken binnen periodes van 20 jaar en die te vergelijken met de periode van 20 jaar daarvoor. Voor deze soort is het aandeel van de provincie Noord-Holland onduidelijk. Het is wel bekend dat in de provincie Zeeland deze soort zeer sterk is afgenomen in de afgelopen 50 jaar. In deze provincie is de soort in de afgelopen 15 jaar nog maar in één 5x5 km-hokken teruggevonden. In Friesland is de soort bekend van slecht één 5x5 km-hok. Daar is de soort nog wel in de afgelopen vierentwintig jaar waargenomen. In Zuid-Holland is de soort uit twee hokken bekend en de afgelopen 15 jaar in één hok teruggevonden.

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000:

Wat betreft deze soort komt ongeveer 20% voor binnen NNN of N2000 gebied.

Kerngebieden in Noord-Holland: *Watergangen met brakwater op Texel, Den Helder en vroeger wateren nabij Noordzeekanaal.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Watergangen incl. oevers en brakke wateren.*

Detailomschrijving: *De soort komt vooral voor in water met een verminderd zoutgehalte, met concentraties tot ca. 3 promille. Het voedsel bestaat uit hydropoliepen, met name de Brakwaterpoliep Cordylophora caspia, maar ook andere soorten, zoals Lange zeedraad Obelia longissima en Gonothyrea loveni. De soort kan de ei-afzetting reguleren: eitjes afgezet in zeewater zijn kleiner (ca. 70 µm), maar groter in aantal en ontwikkelen zich in 3-5 dagen bij een watertemperatuur van 15-25° Celsius. Eitjes afgezet in brak water zijn groter (ca. 100 µm), maar kleiner in aantal en ontwikkelen zich in 6-8 dagen bij dezelfde watertemperatuur.*

Knelpunten en maatregelen

In stand houden van brakke wateren en zorgen voor een goede kwaliteit. Vooral op Texel zijn daarvoor nog goede mogelijkheden.

Mogelijke projecten

Inventariseren waar en in welke mate de acht geselecteerde soorten nog aanwezig zijn op locaties waar deze de afgelopen 20 jaar zijn waargenomen. Het maken van een beschrijving van de huidige vindplaatsen, de habitats en de kwaliteit daarvan, waarbij vervolgens een plan wordt opgesteld om die habitat te optimaliseren voor behoud van de soort op die locaties of het weer geschikt maken daarvan.

Uitgaande van de acht geselecteerde soorten: tienduizenden euro's.

Brakwatermossel (*Mytilopsis leucophaeata*)

A. Gmelig Meyling, Stichting ANEMOON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar?

Soort wordt niet gevolgd. Brakwaterhabitat neemt zowel in kwantitatief als in kwaliteit af in Noord-Holland

Brakwatermossel (Mytilopsis leucophaeata) foto: Marco Faasse

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in

Nederland): *Voor deze soort geldt heel duidelijk dat de soort vroeger veel algemener was in Noord-Holland. Vóór 2000 is de soort in 48 5x5 km-hokken in Noord-Holland waargenomen. De afgelopen 20 jaar is dat in 13 hokken. De afgelopen 7 jaar is de soort in slechts 5 hokken waargenomen. De soort kwam in de afgelopen 20 jaar in 13 5x5 km-hokken voor in Noord-Holland. Daarbuiten is de soort in acht 5x5 km-hokken waargenomen.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000:

Wat betreft deze soort komt ongeveer 20% voor binnen NNN of N2000 gebied.

Kerngebieden in Noord-Holland: Thans de gebieden rond Noordzeekanaal. Vroeger kwam de soort in grote delen van Noord-Holland voor.

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: Plassen, watergangen incl. oevers en erfbepanting

Detailomschrijving: *In zwak brakke en brakke grote binnenwateren. Niet in plasjes en sloten. Bij voorkeur in oligohaliene wateren met een zoutgehalte van 2-9‰.*

Tijdelijk lagere of hogere waarden worden overleefd (euryhaliene soort). Zelden of nooit in estuaria. De dieren zitten vastgehecht met byssusdraden op hard substraat (stenen, houten beschoeiingen). Plaatselijk algemeen op kanaaloevers, vanaf iets beneden het wateroppervlak tot enkele meters diep. In het Noordzeekanaal vooral op 4-5 m diepte en dieper (tot 10 m).

Knelpunten en maatregelen

Verzoeting en verzouting. Afname van brakwaterbiotopen.

Mogelijke projecten

Zie antwoord brakwater-knotsslak.

Oever-schijfhoren (*Gyraulus riparius*)

A. Gmelig Meyling, Stichting ANEMOON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De soort is bekend uit 34 5x5 hokken. Na 2000 is de soort in Noord-Holland in slechts 5 hokken aangetroffen. Na 2010 is de soort in slecht 3 5x5 hokken waargenomen. Daaruit concluderen we dat de soort nog steeds verder afneemt.*

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *De soort is in 34 5x5 km-hokken waargenomen. In de andere provincies is de soort in ca 50 5x5 km-hokken waargenomen. 4 van de 5 5x5 km-hokken waar de soort de afgelopen vijf jaar is waargenomen liggen in Noord-Holland. Het andere hok ligt in provincie Utrecht, overigens dicht bij de grens met Noord-Holland. Nota bene, ook in het buitenland wordt de soort beschouwd als zeer ernstig bedreigd. Noord-Holland heeft dus zeer grote verantwoordelijkheid voor deze soort.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Wat betreft deze soort komt ongeveer 20% voor binnen NNN of N2000 gebied.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *De recente waarnemingen zijn gedaan in het zuidoostelijke deel van Noord-Holland, waaronder Naardermeer en Ankeveense plassen.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Moeras, plassen en watergangen incl. oevers.*

Detailomschrijving: *De oever-schijfhoren leeft in schone, rijk begroeide, heldere, zuurstofrijke wateren in moerasgebieden. Deze soort prefereert vrij dichte begroeiing en leeft vooral langs de oevers. De soort is zeer gevoelig voor vervuiling en komt nooit in grote aantallen voor.*

Knelpunten en maatregelen

Vervuiling, niet gefaseerde schoning van sloten en watergangen, eutrofiering, exotische rivierkreeften.

Mogelijke projecten

Zie antwoord brakwater-knotsslak.

Platte schijfhoorn (*Anisus vorticulus*)

A. Gmelig Meyling, Stichting ANEMOON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrictlijn: *Annex II en IV*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Vermoedelijk niet, maar er zijn in Noord-Holland te weinig meetpunten om een provinciale trend te kunnen bepalen.*

Platte schijfhoorn (*Anisus vorticulus*) foto: Adriaan Gmelig Meyling

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *Het verspreidingsgebied in Noord-Holland is kleiner dan in naastgelegen provincies als Zuid-Holland en Utrecht.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Wat betreft deze soort komt ongeveer 20% tot 40% voor binnen NNN of N2000 gebied.*

Kerngebieden in Noord-Holland: In Noord-Holland komt de soort vooral voor in het zuidwestelijke en zuidoostelijke deel van Noord-Holland.

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Moeras, plassen en watergangen incl. oevers.*

Detailomschrijving: De platte schijfhoorn leeft in zoete, heldere en schone wateren met een rijke en gevarieerde onderwater vegetatie. Vaak zijn ook draadalgen aanwezig. De soort wordt veel gevonden in krabbenscheer-vegetaties. De soort is gevoelig voor allerlei vormen van vervuiling en leeft een zeer lage zouttolerantie.

Knelpunten en maatregelen

Hypertrofie waardoor ondervegetatie verdwijnt als gevolg van bedekking door eendenkroos en het niet gefaseerd schonen van sloten. Een bijkomend probleem is de sterke opkomst van exotische rivierkreeften, met name de rode Amerikaanse rivierkreeft. Deze vreet op steeds grotere schaal onderwatervegetatie weg waardoor biotoop voor platte schijfhoren volledig ongeschikt wordt.

Mogelijke projecten

Deze soort is betrokken bij het NEM-meetnet van Stichting ANEMOON. Met dit meetnet kunnen landelijke trends worden bepaald. Om trends op provinciaal of gebiedsniveau te bepalen zijn in Noord-Holland meer meetpunten nodig. Een dergelijke uitbreiding is niet mogelijk met vrijwilligers omdat de manier van inventariseren te intensief is en het animo onder vrijwilligers daarvoor te klein is.

Slanke schorshoren (*Balea perversa*)

A. Gmelig Meyling, Stichting ANEMOON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Vóór het jaar 2000 is de Slanke schorshoren in Noord-Holland in 25 5x5 km-hokken vastgesteld. Na 2000 is de soort uit 7 hokken teruggemeld. Na 2010 is de soort teruggevonden in 2 hokken en na 2015 is de soort in nog slechts een hok waargenomen. Terwijl naar deze soort grondig is gezocht.*

Slanke schorshoren (Balea perversa) foto: Adriaan Gmelig Meyling

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *De soort is bekend uit 10 provincies, maar in al deze provincies is de soort zeer sterk afgenomen. Het ziet er inmiddels naar uit dat de soort uit zes provincies is verdwenen of dat de populaties zo klein zijn geworden dat er geen exemplaren meer van gevonden worden.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Wat betreft deze soort komt ongeveer 40% tot 60% voor binnen NNN of N2000 gebied.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Thans is er in Noord-Holland nog één 5x5 km hok waar in de soort recent nog is vastgesteld. Vanwege de zeer grote achteruitgang in andere provincies is het van belang dat in ieder geval die populatie behouden blijft.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen, bos en oude bomen en ruïnes die zeer lang ongestoord zijn geweest.*

Detailomschrijving: *De soort werd vroeger gevonden op en tussen de schors van oude knoestige bomen, waaronder iepen, wilgen en linden, maar ook tussen de stenen van oude lang niet betreden ruïnes. De soort werd vooral in de duinrand aangetroffen, maar ook daarbuiten. Inmiddels is uit onderzoek bekend geworden dat schorsbewonende slakken migreren via de bodem. Deze dient ook zeer langdurig ongestoord te zijn geweest, dus niet betreden en niet begraasd.*

Knelpunten en maatregelen

Van de slanke schorshoren is het afgelopen decennium veel leefgebied, zoals oude struwelen en bomen verloren gegaan door herstel van grijs duin, dat mede in het kader van PAS is uitgevoerd. Op oude vindplaatsen dienen struwelen weer ongestoord oud te kunnen worden. De soort leeft vooral op schors van de oude bomen, maar ze migreren via de bodem ook tussen bomen. Ook het verstoren van de bodem door begrazing of andere betreding heeft voor deze soort grote negatieve gevolgen.

Mogelijke projecten

Zie antwoord brakwater-knotsslak.

Steenbikker (*Helicigona lapicida*)

A. Gmelig Meyling, Stichting ANEMOON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De soort komt in Noord-Holland voor in twee 5x5 km-hokken. De eerste meldingen dateren van 1940. Of de soort recent in aantallen is afgenomen is niet bekend. De populatie is zeer klein en zeer kwetsbaar, maar vermoedelijk wel stabiel. De soort is daarnaast in Noord-Holland van drie andere 5x5 km-hokken bekend, maar het betreft in die gevallen aangevoerde exemplaren.*

Steenbikker (*Helicigona lapicida*), foto: Beeldarchief st. ANEMOON

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *De soort komt buiten Noord-Holland alleen voor in Limburg. De soort is daar uit 8 5x5 km-hokken bekend, maar na 1995 is de soort in slechts 3 5x5 km-hokken vastgesteld. Sinds 2015 is de Steenbikker in Limburg nog maar in één 5x5 km-hok aangetroffen. Daarmee is de populatie in Noord-Holland binnen Nederland thans het grootst.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Wat betreft deze soort komt ongeveer 20% voor binnen NNN of N2000 gebied.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *De Steenbikker komt alleen voor langs twee stukken dijk langs het IJsselmeer bij Schellinkhout (West-Friesland). De precieze locaties wordt voor publiek geheim gehouden.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Dijken*

Detailomschrijving: -

Knelpunten en maatregelen

Zo lang de dijk volledig met rust wordt gelaten is er geen probleem. Heel belangrijk is dat die rust gegarandeerd blijft.

Mogelijke projecten

Zie antwoord brakwater-knotsslak.

Vergeten schorshoren (*Balea heydeni*)

A. Gmelig Meyling, Stichting ANEMOON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: Onvoldoende gegevens

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: Nee

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: Nee

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar?

De vergeten schorshoren is uit Nederland pas sinds 2005 bekend. Dit tot 7 millimeter hoge slakje lijkt sterk op de algemenere slanke schorshoren. Uit controles van collectiemateriaal blijkt dat ze daar vroeger in Nederland (en daarbuiten) ook steeds mee werd verward. Pas in het huidige millennium kwam er aandacht voor de soort. Uit huidige landelijke inventarisaties en uit het bestuderen van collectiemateriaal blijkt dat de soort zowel vroeger als tegenwoordig zeldzaam was en is en vermoedelijk sinds 1950 is afgenomen. De Rode Lijst van Nederlandse weekdieren is uitgebracht in 2003 en dus vóórdat bekend was dat de soort in Nederland voorkwam. De Vergeten schorshoren had anders zeker op de Rode Lijst van de Nederlandse weekdieren gestaan. Ook in de rest van Europa is deze soort weinig gevonden en hoogst waarschijnlijk zeldzaam. In 2010 was de soort in Noord-Holland uit 15 5x5 km-hokken bekend. Nadien is de soort in 4 hokken niet meer teruggevonden.

Vergeten schorshoren (*Balea heydeni*) foto: Adriaan Gmelig Meyling

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *De soort is ook in vier andere provincies waargenomen, maar voor elk van deze provincies geldt dat het minder vindplaatsen betreft dan in Noord-Holland.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Wat betreft deze soort komt ongeveer 40% tot 70% voor binnen NNN of N2000 gebied.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Duingebieden maar ook daarbuiten en zelfs nabij bebouwde omgevingen.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Bebouwd gebied, duinen en nog een aantal uiteenlopende biotopen (nader onderzoek nodig).*

Detailomschrijving: *Vergeten schorshorens leven op plaatsen met een permanent hoge luchtvochtigheid en een goede ruimtelijke samenhang van geschikte waadbomen. Deze waadbomen moeten voldoende beschutting en voedsel bieden. Bomen met ruwe schors kalkrijke en niet zure bast, rijk begroeid met algen, mossen en korstmossen vormen de juiste habitat. Recent onderzoek in natuurgebieden geeft aan dat de verspreiding van schorsbewoners vooral via de bodem verloopt. Een hoge mate van bodemrust en voldoende dekking door strooisel en strooiselhout zijn daarom essentieel.*

Knelpunten en maatregelen

Verwijderen van oude bomen en struwelen. Openmaken van landschappen zodat geschikte bomen te ver uit elkaar komen te staan. Verstoring van de bodemrust door begrazing en andere vormen betreding waar door de dieren niet meer kunnen migreren en op zoek kunnen naar juiste vocht omstandigheden.

Mogelijke projecten

Zie antwoord brakwater-knotsslak.

Zoetwaterneriet (*Theodoxus fluviatilis*)

A. Gmelig Meyling, Stichting ANEMOON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De zoetwaterneriet is vóór 1980 in 87 5x5 km-hokken van Noord-Holland waargenomen. Na 1980 is de soort in 27 5x5 km-hokken waargenomen. Na 2010 is de soort in slechts 10 5x5 km-hokken waargenomen. Na 2015 is de soort nog maar in één 5x5 km-hok waargenomen.*

Zoetwaterneriet (*Theodoxus fluviatilis*) foto: Beeldarchief st. ANEMOON

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *Voor 1980 is de zoetwaterneriet in ruim de helft van alle 5x5 km-hokken binnen Noord-Holland waargenomen. Voor alle andere provincies gaat het om veel minder 5x5 km-hokken*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Wat betreft deze soort komt ongeveer 20% voor binnen NNN of N2000 gebied.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *De soort is bekend uit grote delen van Noord-Holland al kwam de soort nooit in grote aantallen voor. Daarna nam soort overal af. Rond het jaar 2000 was er sprake van dat de meest vindplaatsen nog rond Amsterdam lagen, maar dit is ook het resultaat van een zeer hoge waarnemers inspanning in die jaren. Daarna is de soort verspreid over Noord-Holland nog plaatselijk waargenomen.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Watergangen incl. oevers*

Detailomschrijving: Bewogen water van kanalen, plassen, rivieren en meren. De dieren leven steeds op hard substraat, hetgeen te maken heeft met de voedselopname: met de radula worden kiezelwieren tegen hard substraat gekraakt. De soort verdraagt een zekere mate van verzilting en wordt soms in brak, stilstaand water gevonden, met een zoutgehalte tot ca 11 promille.

Knelpunten en maatregelen

Vermoedelijk bodem- en waterverontreiniging. Maar er is meer onderzoek nodig om inzicht te verkrijgen welke factoren precies een rol hebben gespeeld.

Mogelijke projecten

Zie antwoord brakwater-knotsslak.

Zoogdieren

Hermelijn (*Mustela erminea*)

M. La Haye, De Zoogdiervereeniging

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De soort wordt niet gevolgd in het NEM, maar qua verspreiding is er een duidelijke achteruitgang waarneembaar. Dat wordt onder meer onderbouwd door de RL-status die steeds slechter wordt.*

Hermelijn (*Mustela erminea*) foto: Ellen van Norren

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *Volgens het basisrapport voor de Rode Lijst is de provincie Noord-Holland verantwoordelijk voor 23% (!) van de verspreiding van de soort in NL. Het is daarmee de belangrijkste provincie voor deze soort.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Onbekend, maar de soort is zeer sterk afhankelijk van de veenweidegebieden (VHR-gebieden), dus vermoedelijk (schatting!) zal 50 à 75% van het leefgebied in NNN en/of Natura 2000 liggen.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Dat zijn de open veenweide en moerasgebieden, inclusief de duinen van Texel. Met name de Zaanstreek en Eempolders zijn super belangrijk, maar ook andere veenweide- en moerasgebieden.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, duinen, moeras en weidevogelgebieden.*

Detailomschrijving: Het gaat om de wat extensievere natte weidevogelgebieden met een hoge grondwaterstand, inclusief moerasgebieden met plassen, rietkragen en bosjes. De duinen kunnen ook van belang zijn indien er een hoge konijnenstand is. Op Texel kan de soort nog gevonden worden in de duinen, op het vasteland enkel nog sporadisch. Een hoge waterstand is essentieel voor deze soort.

Knelpunten en maatregelen

Knelpunten zitten voornamelijk in het verlagen van de grondwaterstand (intensivering van landbouw), verdwijnen van weidevogelhabitat door bebouwing, versnippering, etc. en ecologisch gezien het verdwijnen van prooidieren zoals konijnen, woelratten en muizen.

Mogelijke projecten

Kleinschalige projecten zijn voor deze soort niet mogelijk. Alleen een landschappelijke aanpak kan deze soort helpen. Op kleine schaal is voorlichting (de soort wordt gezien als predator van weidevogels) belangrijk om het imago van deze soort te verbeteren. Het is absoluut geen bedreiging voor weidevogels. De soort hoort thuis in het rijtje grutto, tureluur, zomertaling, slobbeend, hermelijn.

Waterspitsmuis (*Neomys fodiens*)

D. Bekker, De Zoogdierversameniging

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Thans niet bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar?

Het gaat om de waterspitsmuis op Texel, waar een donkere variant aanwezig is. De situatie op Texel is geheel afwijkend van de situatie op het vasteland van Noord-Holland. Een negatieve trend voor Texel is moeilijk aan te geven, gezien het beperkt aantal waarnemingen. Binnen NEM VO Muizen (braakbalonderzoek) zijn er na 2015 op Texel geen waterspitsmuizen meer in braakballen aangetroffen ondanks het toegenomen aantal broedgevallen van kerkuil, die grotendeels bemonsterd worden. Tot 2021 nog 7 vondsten, waarvan 1x in het noorden van Texel en 6x bij de NW-punt van de Mokbaai.

Waterspitsmuis (*Neomys fodiens*) foto: Wesley Overman

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *Het gaat alleen om Texel: in de periode 2016-2021 7 meldingen van waterspitsmuis: 1x in N (1 kmhok); 6x NW punt Mokbaai (4 kmhok).*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Alle waarnemingen in de periode 2016-2021 liggen in N2000-gebied of exact aan de rand ervan.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Het gebied Mokbaai/Moksloot/De Geul*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Moeras en watergangen incl. oevers.*

Detailomschrijving: Goed begroeide, vochtige tot zeer natte biotopen en goed begroeide oevers (liefst vochtig tot zeer nat) van plassen of watergangen.

Knelpunten en maatregelen

Verdringing door huisspitsmuis, die in 2006 voor het eerst in het noorden van Texel is aangetroffen en sindsdien het hele eiland heeft gekoloniseerd en de waterspitsmuis uit de meeste van zijn locaties heeft verdrongen. Voor 2006 was de waterspitsmuis de enige spitsmuis van Texel.

Mogelijke projecten

1a - inventarisatie huidige voorkomen waterspitsmuis op Texel. Vallenonderzoek op de in het gebied met recente (na 2015) waarnemingen in het Mokbaaigebied en ten noorden van de Slufter.

1b - inventarisatie huidige voorkomen waterspitsmuis op Texel. eDNA-onderzoek (waterkolom en eventueel opgangen) in andere waterspitsmuisbiotopen in de rest van Texel, zoals De Muy, De Slufter, Molenkil, Westerkolk, De Bol, De Leemput en Roggesloot.

(2 - inrichting: verbetering biotopen voor waterspitsmuis; versterken van de concurrentiepositie van de waterspitsmuis ten opzichte van de huisspitsmuis)

Groce indicatie kosten inventarisatie 1a en 1b (inclusief analysekosten eDNA 1b): enkele tienduizenden euro's

Bijlage 1: Projecten

Bedreigde wilde bijen Texel

M. Reemer, Eis kenniscentrum insecten

In 2021 is het project 'Bedreigde bijen van Texel' is opgestart., waarbij onderzoek wordt gedaan naar vier verschillende soorten bijen. Het project loopt momenteel nog en wordt afgerond met de publicatie van een rapport in december 2022. De resultaten moeten nog worden uitgewerkt en in oktober van 2021 vindt een bijeenkomst plaats met betrokkenen om kennis en ervaringen uit te wisselen. Dit kan leiden tot nieuwe inzichten en ideeën die momenteel nog niet bekend zijn. Vooruitlopend op de eindrapportage worden hieronder enkele resultaten van het project rond deze soort samengevat.

Gewone langhoornbij (*Eucera longicornis*)

De verspreiding van de soort op Texel is beter bekend: er zijn diverse nieuwe locaties gevonden waar de soort voorkomt. In samenhang met gegevens over bloemen, dijken en beheer van de omgeving kan dit meer inzicht geven in de eisen die de soort aan de habitat stelt.

De eigenschappen van de nestelplaatsen zijn beter bekend. Er zijn op verschillende plekken nesten gevonden en deze plekken zijn in kaart gebracht en op gestandaardiseerde wijze beschreven.

Er zijn stuifmeelmonsters verzameld die meer duidelijkheid kunnen brengen over de bloemen die van belang zijn voor de Texelse populatie.

Er is contact gelegd met het Hoogheemraadschap, dat de dijken beheert waarin de soort nestelt. Ook is er contact met Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging De Lieuw, die bloemrijke akkerranden aanlegt waarin de bijen foerageren. Samen met deze organisaties worden mogelijkheden voor beheer ten gunste van de gewone langhoornbij verkend.

Texelse zandbij (*Andrena fulvago*)

· Voor aanvang van het project was nog onduidelijk waar deze soort op Texel precies nestelt. Het veldonderzoek heeft dit veel beter duidelijk gemaakt. Dit maakt het beter mogelijk om beschermingsmaatregelen te formuleren.

· Er is contact gelegd met Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging De Lieuw en de Gemeente Texel. Deze instanties beheren gezamenlijk het leeuwendeel van de tuunwallen, die een belangrijk vormen in de habitat van de Texelse zandbij. In samenspraak met deze organisaties worden de mogelijkheden voor beheer ten gunste van deze bijensoort verkend.

Ijszijdebij (*Colletes impunctatus*)

Het project begon spectaculair met de herontdekking van de waddenviltbij, de koekoeksbij van de ijszijdebij. De waddenviltbij was sinds 1991 niet meer in Nederland gevonden en staat op de Rode Lijst in de categorie Verdwenen. Vandaar dat de soort niet was opgenomen in het rapport 'Soorten voor beleid in Noord-Holland'. Momenteel liggen alle bekende Nederlandse vindplaatsen van deze soort in de duinen Texel. Een speciaal project voor de waddenviltbij is echter niet nodig, omdat deze soort zal kunnen meeprofiteren van beheer ten gunste van de ijszijdebij.

Er zijn twee populaties vastgesteld van de ijszijdebij op Texel, maar mogelijk komt de soort er op meer plekken voor. Hier zijn enkele nestelplaatsen gevonden en

beschreven en er zijn gegevens over bloembezoek verzameld. Deze informatie is zeer bruikbaar bij het begrijpen van de eisen die de soort aan zijn habitat stelt en bij het formuleren van maatregelen voor een beheer ten gunste van deze zeldzame soort en zijn nog zeldzamere koekoeksbij.

Er is contact gelegd met Staatsbosbeheer, de instantie die het grootste deel van de Texelse duinen beheert, inclusief de locaties waar de ijszijdebij en de waddenviltbij voorkomen. In samenspraak met hen zullen de mogelijkheden voor beheer ten gunste van deze soorten worden verkend.

Moshommel (*Bombus muscorum*)

· Binnen het project 'Bedreigde bijen van Texel' is geen speciaal veldonderzoek verricht voor de moshommel. Tijdens het veldwerk voor de andere drie bijensoorten is de moshommel echter wel verschillende malen waargenomen. Dit heeft extra informatie opgeleverd over de nestelplaatsen van deze hommel. Daarnaast wordt binnen het project bestaande (gepubliceerde en ongepubliceerde) informatie over de soort op een rij gezet en geëvalueerd in het kader van de Texelse situatie. Dit levert naar verwachting inzichten op die gebruikt kunnen worden voor bescherming van de Texelse moshommels.

Graslandvlinders in Noord-Holland

A. Herlings, De Vlinderstichting

Aanleiding

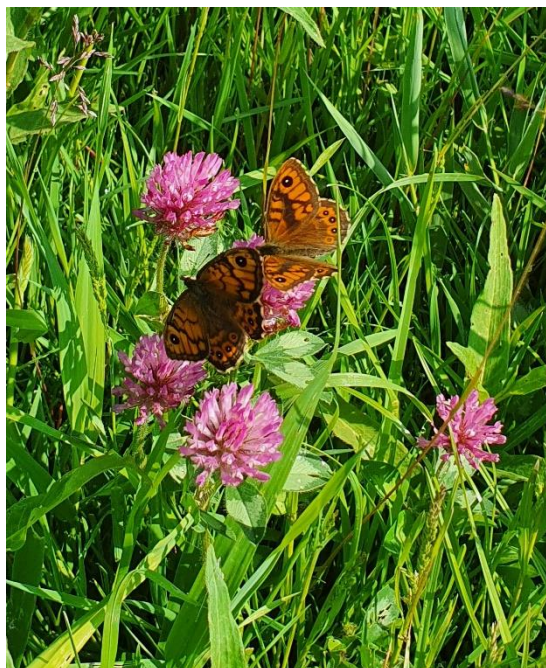
De kwaliteit van graslanden in Noord-Holland is over het algemeen slecht. Vanuit het actieve soortenbeleid wordt nu gewerkt aan behoud en herstel van graslandvlinderpopulaties. Daartoe heeft De Vlinderstichting in 2021 en 2022 in opdracht van de Provincie Noord-Holland een project uitgevoerd om graslandvlinders in Noord-Holland te stimuleren.

Invulling project

Tijdens dit project zijn hotspots voor deze soortgroep in kaart gebracht op basis van analyses van bestaande verspreidingsgegevens.

Ook zijn er veldbezoeken gebracht en in enkele gebieden workshops uitgevoerd waarin de kansen voor concrete maatregelen voor graslandvlinders zijn verzameld. Uiteindelijk heeft dit ertoe geleid dat in de Enge Wormer, een polder nabij Zaanstad, en op het voormalige eiland Wieringen gebiedspartijen aan de slag willen met een meerjarige pilot. In deze pilot zullen maatregelen voor graslandvlinders worden uitgevoerd, getoetst en gevolgd. Ook zal er kennis worden uitgewisseld.

Er zijn afspraken gemaakt over uitvoerbare maatregelen met belangstellende boeren, natuurliefhebbers, Staatsbosbeheer, gemeentes, Rijkswaterstaat en het waterschap.

Argusvlinders (foto: Anna Herlings)

Vervolgtraject

Het project is medio 2022 afgerond en in navolging is een voorstel opgesteld voor een zesjarige pilot waarin kan worden onderzocht of graslandvlinders baat hebben bij maatregelen, waaronder maaibeheer. Ook kan er tijdens deze zes jaar onderzoek worden gedaan naar de effecten van biodiversiteitsherstel wanneer dit op lokaal niveau wordt aangepakt. Bij positieve resultaten is het mogelijk dat de Provincie Noord-Holland een soortgelijke aanpak eventueel verder 'uitrolt' over de gehele provincie.

Beheeradvies grote parelmoervlinder Texel

M. Wallis de Vries, De Vlinderstichting

Aanleiding

De grote parelmoervlinder is in Nederland een ernstig bedreigde dagvlinder en een 'typische soort' voor het habitatype Grijze Duinen (H2130). De provincie Noord-Holland herbergt op Texel één van de drie overgebleven Nederlandse populaties. De laatste 10 jaar is de soort sterk in aantal achteruitgegaan, ondanks herstelbeheer voor de Grijze Duinen. Om deze kenmerkende soort te behouden is in 2022 de actuele verspreiding en habitatkwaliteit beoordeeld. Op basis daarvan wordt geadviseerd over maatregelen voor herstel en monitoring.

Actuele status en advies

Op basis van een analyse van recente waarnemingen van de grote parelmoervlinder en zijn belangrijkste waardplant, het hondsviooltje, zijn kerngebieden geselecteerd om via een quick-scan de actuele situatie in het veld op te nemen. Ook zijn waarnemers opgeroepen om actief waarnemingen van de grote parelmoervlinder te verzamelen en door te geven.

De actuele situatie is voor de grote parelmoervlinder nog steeds zorgelijk. De soort is weliswaar een 'typische soort' voor de Grijze Duinen, maar heeft niet geprofiteerd van de toegenomen oppervlakte ervan. Belangrijke knelpunten zijn de beschikbaarheid van voldoende waardplanten en nectarbronnen (m.n. kale jonker en akkerdistel) op korte afstand van elkaar, waarbij de waardplanten in goed ontwikkelde vegetatie moeten staan, zodat de rupsen schuilgelegenheid hebben. Verzuring lijkt tot minder viooltjes in de oppervlakkig ontkalkte duinen langs de binnenduinrand te hebben geleid extreme droogte in de periode mei-juli vormt een bijkomend probleem.

Tijdens een veldbijeenkomst met terreinbeheerders zijn de bevindingen besproken en zijn kansrijke maatregelen voor herstel besproken. Deze liggen in kleinschalige verstuiwing van Grijze Duinen, terugdringen van verruiging door gescheperde begrazing en het koesteren van distelruigten in vochtige duinvalleien en graslanden langs de binnenduinrand. Ook is aandacht voor monitoring als aandachtspunt benoemd, waarbij gestandaardiseerde tellingen (NEM, kwartiertellingen, LiveAtlas) belangrijk zijn om te weten waar en wanneer er daadwerkelijk gekeken is.

Vervolgtraject

Het project wordt eind 2022 met een rapportage afgerond, maar het is nadrukkelijk de bedoeling om de grote parelmoervlinder de komende jaren meer aandacht te geven bij de uitvoering van het duinbeheer. Concreet zal dit vorm krijgen in een aanstaand project van het Nationaal Park Duinen van Texel rond het behoud van zowel tapuit als grote parelmoervlinder in de Eierlandse duinen. In o.m. de graslanden rond de Eierlandse duinen zullen door Staatsbosbeheer distelruigten

Grote parelmoervlinders en hun leefgebied in de Eierlandse Duinen (foto's: Michiel Wallis de Vries)

gespaard worden. Voorts wordt een voorstel opgesteld om Landal Greenparks te vragen voor de sponsoring van sinusbeheer in de graslanden die grenzen aan de speelweide bij de Krim. Tenslotte zal de gemeente worden verzocht om bij de herinrichting van de parkeerplaatsen bij de strandopgangen de kansen te benutten om daar het nectaraanbod te vergroten.

Locomotiefje in Noord-Holland

D. Drukker, Eis kenniscentrum insecten

Aanleiding

De provincie Noord-Holland is goed voor 28% van de totale verspreiding van het locomotiefje in Nederland. Aangezien de soort slechts op één andere plek voorkomt, is de populatie van de binnenduinrand bij Santpoort van aanzienlijk belang voor de totale Nederlandse populatie. In 2021 is daarom een onderzoek geweest in dit kader om te inventariseren waar de soort precies voorkomt, welke habitatvoorkeuren de soort heeft en of er beheersmaatregelen te treffen zijn waar het locomotiefje van zou kunnen profiteren.

Locomotiefje (foto: Daan Drukker)

Invulling project

In 2022 is het rapport uitgekomen, met dank aan de bermbeheerders van de gemeente en de ecologen van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

De exacte verspreiding van het locomotiefje is nu beter bekend. Het is duidelijk dat de soort op enkele plekken verdwenen is, en dat er op één plek een nieuwe deelpopulatie is ontstaan. In het kerngebied lijkt de soort stabiel te zijn, aangezien ze daar onafgebroken aanwezig is sinds 1992.

De habitatvoorkeuren van de soort bij Santpoort zijn in eerste plaats wegbermen met (gedeeltes met) hogere ruige grassen.

Dankzij insectenvriendelijk bermbeheer van de gemeente Velsen is het habitat langs de weg van aan de binnenduinrand nog goed voorhanden. Er is dan ook geadviseerd om zo door te gaan en eventueel uit te breiden.

Kansen voor kwabalen in Noord-Holland

J. Herder, RAVON

Aanleiding

De kwabaal is een ernstig bedreigde zoetwatervis (Rode Lijst 2016) en is in enkele decennia vrijwel verdwenen uit Noord-Holland. De laatste populatie bevindt zich in de Spiegelplas waar de laatste waarneming uit 2009 dateerde.

Projectonderdelen:

Voorstudie

Er is een voorstudie uitgevoerd waarbij historische gegevens zijn gebundeld en interviews met beroepsvissers zijn gehouden. Deze dient als input voor het veldonderzoek. Tijdens de voorstudie is middels een interview met de beroepsvisser achterhaald dat in het Wijde Blik tot 2008/2009 kwabalen werden gevangen. De soort was hier nog nooit eerder gemeld.

Kwabaal (foto: Jelger Herder)

Veldonderzoek

Begin 2022 zijn de Spiegelplas en Wijde Blik onderzocht met behulp van eDNA (DNA sporen van kwabaal zoeken) en het luisteren naar roepende kwabalen met een hydrofoon. De kwabaal is op afstand gehoord in zowel de Spiegelplas als Wijde Blik, daarnaast is de soort ook met eDNA vastgesteld in het Wijde Blik. Hoewel de soort op beide locaties nog aanwezig is lijkt het erop dat de aantallen zeer laag zijn en het is onzeker of er nog succesvol wordt voortgeplant.

Rapportage, advisering maatregelen en workshop

Net over de grens met Utrecht loopt ook een project voor de kwabaal in Vinkeveen. Hierbij wordt ook meer in detail onderzoek gedaan naar het habitatgebruik van kwabaal. De kennis uit dit project zal gedeeld worden en gebruikt om kansen voor maatregelen en beheer te beschrijven. Naast een rapportage zal er een workshop worden georganiseerd voor belanghebbende en betrokkenen zoals de provincie, het waterschap en terreinbeheerders. Hiermee willen we betrokkenheid genereren en indien mogelijk gezamenlijk komen tot concrete herstelmaatregelen en eventuele vervolgstappen.

Landelijk vervolg

Eén van de vervolgstappen waaraan gedacht wordt is het opstarten van een landelijk actieplan voor de kwabaal. De soort is ernstig bedreigd en met RAVON hebben we nu in verschillende provincies projecten lopen voor de kwabaal (Noord-Holland, Utrecht, Noord-Brabant en Friesland). Om de soort voor Nederland te behouden zal gekeken moeten worden waar in Nederland de grootste kansen liggen, rekening houdend met drukfactoren als klimaatopwarming, een onnatuurlijke peildynamiek en exoten. Hierbij zou ook verkend kunnen worden of er herinstructie van de soort kan bijdragen aan het behoud.

Beheerprotocol Tengere distel

M. van Santen, FLORON

Aanleiding

Uit eerder onderzoek is gebleken dat schapenbegrazing een cruciale rol speelt in het behoud en herstel van de populatie van de tengere distel op de Wierdijk op Wieringen (enige populatie in NL).

Invulling project

Naar aanleiding van resultaten van het veldonderzoek is de optimale begrazingsmethode verwerkt tot een beheerprotocol voor de dijkbeheerders Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en Staatsbosbeheer. De afspraken tussen deze partijen en de provincie moeten nog worden gemaakt. Het is van groot belang dat de populatie goed gemonitord blijft worden om het langdurig effect van het beheer te kunnen meten, dit deels met hulp van vrijwilligers. Potentiële groeiplekken voor areaaluitbreiding (herintroducties) zijn daarnaast beschreven in het eindrapport (van Santen en Janssen, 2022) rapportnummer FL2020.049.

Algemene opmerking

Zo'n honderd Rode lijst soorten met status bedreigd of ernstig bedreigd komen voor in Noord-Holland, waarvan voor zo'n 30 soorten minstens 20% van het areaal zich in Noord-Holland bevindt. Om deze soorten te kunnen behouden voordat deze verdwijnen en voordat tot systeemherstelmaatregelen wordt overgegaan, is het borgen van hun genetische diversiteit door middel van ex-situ opslag cruciaal.

Behoud en herstel van het Rozenkransje in Noord-Holland

M. van Santen, FLORON & Sheila Luijten, Science4Nature

Aanleiding

Provincie Noord-Holland bevat de enige, nog levensvatbare populatie in NL van het rozenkransje (Bergen). Op Texel en in het Gooi zijn er nog restpopulaties. Na het veiligstellen van het genenmateriaal en het succesvol herintroduceren van de soort in Drenthe lijkt het nu tijd om te onderzoeken hoe we de Noord-Hollandse populaties kunnen herstellen en behouden. De opzet voor een project zal met o.a. duinbeheerders worden besproken, waaronder ook de duinbeheerders van provincie Noord-Holland.

Invulling project

Dit project is nog in de voorbereidende fase. Er zal onderzocht worden hoe de Noord-Hollandse populaties hersteld en behouden kunnen worden. De opzet voor een project loopt via Science4Nature en zal met o.a. duinbeheerders worden besproken. Hierin zullen tevens duinbeheerders van de provincie Zuid-Holland worden betrokken.

Literatuur

Bobbink, R. (2021). Effecten van stikstofdepositie nu en in 2030: een analyse. Onderzoekcentrum B-WARE, Nijmegen. Rapportnummer RP-20.135.21.35.

Janssen, M, van Santen, M. (2022) Beheerprotocol voor Tengere distel op de Wierdijk. Rapport FL2020.049. FLORON, Nijmegen.

Kranenbarg, J., Herder, J., & Groen, M. (2021). Nieuwe visatlas van Nederland. RAVON, 23(4), 84-87.

Nationale databank Flora en Fauna geraadpleegd september 2022

Oud, M. (2022). Ontdekking van de Zijperdijk bij 't Zand als schatkamer voor graslandpaddenstoelen. Coolia 65-2 pag. 93-98

Swaay, C. van, Drukker, D., Epe, M., Grunsven, R. van, Janssen, I., Klaarmond, M., Kranenbarg, J., Norren, E. van, Reemer, M., Santen, M. van & Vaessen, A. (2020). Soorten voor beleid in Noord-Holland. Rapportnummer VS2020.042, De Vlinderstichting, Wageningen.